

**ԵՎՐԱԽՈՐՀՐԴԻ «ԵՎՐՈՊԱՅԻ ՎԱՅՐԻ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԲՆԱԿԱՆ
ՄԻՋՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» (ԲԵՌՆ 1979 Թ.) ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
«ԷՄԵՐԱԼԳ ՁԱՆՁԸ»**

Հ 247 **ՀՀ «Էմերալդ ցանցը»**,- Եր.: «Վան Արյան», 2016.-144 էջ:

Աշխատությունը նվիրված է Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված Եվրախորհրդի «Եվրոպայի վայրի բնության և բնական միջավայրի պահպանության մասին» (Բեռն, 1979 թ.) կոնվենցիայի շրջանակներում (այսուհետ՝ Կոնվենցիա), Եվրախորհրդի և Եվրամիության աջակությամբ Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող պոտենցիալ տարածքների՝ «Էմերալդ ցանցի» ձևավորմանն ուղղված աշխատանքների լուսաբանմանը:

Աշխատությունում, Կոնվենցիայի քարտուղարության կողմից մշակված ճանապարհային քարտեզի տեսքով, ներկայացված են նաև ծրագրի երրորդ փուլի իրականացման համար անհրաժեշտ գործողությունները Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի և Հարավային Կովկասի 7 երկրներում ամբողջովին գործող Էմերալդ ցանց ունենալու համար:

Աշխատությունը նախատեսված է բնապահպանության, տարածքային կառավարման և զարգացման, կրթության և գիտության ոլորտների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների աշխատակիցների, ինչպես նաև բնապահպանական ուղղվածության հասարակական կազմակերպությունների համար:

Այն իրականացվել է «Էմերալդ ցանց – բնապահպանական տարածքների պատրաստում, փուլ II» Եվրախորհրդի և Եվրամիության համատեղ ծրագրի շրջանակներում՝ Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության «Բնապահպանական ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» պետական հիմնարկի կողմից:

Ծրագրի իրականացմանը մասնակցել են՝

Ծրագրի ազգային տնօրեն

Գ. Ներսիսյան

Աշխատության խմբագիր

Ս. Բալոյան

Ծրագրի ազգային թիմի փորձագետներ

**Գ. Ֆայվուշ
Մ. Առաքելյան
Կ. Աղաբաբյան
Ա. Ալեքսանյան
Ա. Ասլանյան
Ա. Ղազարյան
Մ. Հովհաննիսյան
Մ. Քալաշյան
Ս. Նահապետյան**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	5
«ԷՄԵՐԱԼԴ ՑԱՆՑԻ» ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԸ	5
«ԷՄԵՐԱԼԴ ՑԱՆՑԻ» ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ	7
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ «ԷՄԵՐԱԼԴ ՑԱՆՑԻ» ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..7	
1. «Խոսքովի անտառ» պետական արգելոց	7
2. «Սևան» ազգային պարկ	9
3. «Խոր վիրապ–Արմաշ» տարածք	11
4. «Արփի լիճ» ազգային պարկ	13
5. «Իջևան» տարածք	15
6. «Ջաջուռ» տարածք	17
7. «Լոռու լճեր» տարածք	18
8. «Սյունիքի շիրյակ» տարածք	19
9. «Ջերմուկ» տարածք	20
10. «Արագածի ալպյան» տարածք	22
11. «Դիլիջան» ազգային պարկ	23
12. «Գնիշիկ» տարածք	25
13. «Գորհայք» տարածք	27
14. «Արևիկ» ազգային պարկ	28
15. «Ջանգեզուր» տարածք	30
16. «Տաթև» տարածք	32
17. «Մեծամոր» տարածք	34
18. «Խնձորեսկ» տարածք	36
19. «Վանանդ» տարածք	38
20. «Ախուրյանի ջրամբար» տարածք	39
21. «Կովկասյան մրտավարդի» արգելավայր	40
22. «Արայի լեռ» տարածք	41
23. «Դեբեդի կիրճ» տարածք	42

ԵՌԱՉԱՓ ՏԱՐԱԾԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶ	44
Ճանապարհային քարտեզի նպատակը	44
Ներածություն և ընդհանուր տեղեկատվություն	44
Տարածքների բացահայտման և նշանակման գործողություններ	45
ԵՄ/ԵԽ ՀԱՄԱՏԵՂ ԾՐԱԳՐԻ 2016 Թ. ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	46
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	51
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1	52
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2	54

ՆԵՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Կենսաբանական բազմազանության անկումը շարունակվում է ողջ աշխարհում: Բնական միջավայրի դեգրադացումը, աղտոտումը, բնական տարածքների գերօգտագործումը և արհեստական լանդշաֆտների ստեղծումն այն հիմնական պատճառներն են, որոնք հանգեցնում են կենսաբազմազանության նվազմանը: Ըստ Բնության պահպանության միջազգային միության տվյալների՝ միայն Եվրոպայում կաթնասունների 15 %-ին, թռչունների 13 %-ին, քաղցրահամ ջրերում ապրող ձկների 37 %-ին և երկկենցաղների 23 %-ին սպառնում է վերացման վտանգը: Կենսաբազմազանությունը բնական ժառանգություն է, որն անհրաժեշտ է պահպանել և փոխանցել ապագա սերունդներին՝ ապահովելով դրա կենսական նշանակությունը և էկոհամակարգային ծառայությունները (աննդամթերք, օդի որակի բարելավում, ջրերի մաքրում, բույսերի փոշոտում, առողջարար ժամանցի անցկացում և այլն):

Առկա հիմնախնդիրների լուծման նպատակով՝ Եվրախորհուրդը ստեղծել է Եվրոպայի բնական միջավայրի պահպանության հետևյալ երկու միջոցները.

1. 1965 թ. Պահպանվող տարածքների եվրոպական վկայականը, որը միջազգային մրցանակ է և շնորհվում է Եվրոպայի համար բացառիկ հետաքրքրություն ներկայացնող, պատշաճ պահպանվող և օրինակելի տնօրինվող բնական կամ կիսաբնական տարածքներին.
2. 1979 թ. «Եվրոպայի վայրի բնության և բնական միջավայրի պահպանության մասին» կոնվենցիան (Բեռնի կոնվենցիա), որը նպատակաուղղված է վայրի բուսական, կենդանական աշխարհի և դրանց բնական միջավայրերի պահպանությանը, ինչպես նաև այս բնագավառում միջպետական համագործակցության հաստատմանը:

1989 թ. Բեռնի կոնվենցիային անդամակցող կողմերը, Եվրոպայի բնական միջավայրի պահպանության նպատակով, նախաձեռնեցին ստեղծել «Էմերալդ ցանց», որն էկոլոգիական ցանց է և կազմված է բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքներից (այսուհետ՝ ԲՀՀՏ): Սրանք կենսական նշանակություն ունեցող տարածքներ են, որոնք ունեն բուսական և կենդանական տեսակներն ու դրանց բնական միջավայրը շահեկան վիճակում պահպանելու և վերականգնելու ներուժ՝ ներառելով հետևյալը.

1. Բեռնի կոնվենցիայով նախատեսված վտանգված, էնդեմիկ և միգրացվող տեսակների պահպանությունը.
2. բնական միջավայրի վտանգված և հազվադեպ հանդիպող տիպերը, ինչպես նաև տարբեր բնական միջավայրերում տեսակների մոզաիկ համադրումը.
3. եվրոպական երկրների ընդհանուր ժառանգություն հանդիսացող միգրացվող տեսակները:

ԲՀՀՏ-ները գիտականորեն գնահատվել են որպես բուսական և կենդանական տեսակների ու դրանց բնական միջավայրերի պահպանության չափորոշիչներ, որի դեպքում տարածման սահմանները, բազմազանությունը և պահպանության հատուկ միջոցները լավ են ներկայացված և ներառում են ազգային ռեսուրսի զգալի մասնաբաժինը:

«Էմերալդ ցանցի» ձևավորումը <<Կենսաբանական բազմազանության մասին>> կոնվենցիայի իրականացմանն ուղղված կարևոր ուղղություններից մեկն է Եվրոպայում: Այն հիմնվել է Համաեվրոպական էկոլոգիական ցանցի (Pan European Ecological Network) (ՀԷՑ) խնդիրների լուծման նպատակով, որի ձևավորումը կենսաբանական և լանդշաֆտային բազմազանության համաեվրոպական ռազմավարության (The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy) առաջին թեմատիկ ուղղությունն է:

2015 թ. դրությամբ «Էմերալդ ցանցը» 16 երկրներում ընդգրկում է մոտ 3500 հավաստագրված տարածքներ, շուրջ 600 000 կմ², որը կազմում է մասնակից երկրների ազգային տարածքների միջինը 11-12 %-ը: Արևելյան Եվրոպայի երկրներից «Էմերալդ ցանցի» ձևավորման գործում ներգրավված են Հայաստանը, Վրաստանը, Ադրբեջանը, Ռուսաստանը, Ուկրաինան, Բելառուսը, Մոլդովան:

«ԷՄԵՐԱԼԳ ԶԱՆՑԻ» ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԸ

«Էմերալդ ցանցի» ձևավորման ժամանակ անհրաժեշտ է իրականացնել հետևյալ գործընթացը՝

1. երկրի բոլոր կենսաաշխարհագրական տարածքներում գերակա տեսակների և բնական միջավայրերի հայտնաբերում և տվյալների հավաքագրում.
2. «Էմերալդ ցանցի» պոտենցիալ տարածքների ընտրություն և տվյալների բազայի ստեղծում.
3. «Էմերալդ ցանցի» պոտենցիալ տարածքների ներկայացում Բեռնի կոնվենցիայի Մշտական կոմիտեին.
4. Բեռնի կոնվենցիայի Մշտական կոմիտեի կողմից «Էմերալդ ցանցի» տարածքների հաստատում:

«Էմերալդ ցանցի» պոտենցիալ տարածքների ընտրության ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել այն հանգամանքը, թե դիտարկվող տարածքը որքանով կարող է նպաստել որպես բնակմիջավայր գերակա տեսակի պահպանության համար: Այդպիսի տարածքի նշանակությունը պայմանավորված է հետևյալով, էթե՝

1. տեսակի վիճակի մասին տեղեկատվությունը համընկնում է միջազգային նշանակության տարածքի հետ, ինչպես, օրինակ՝ կարևոր թռչնաբանական տարածքները, կարևոր բուսաբանական տարածքները, ջրա-ճահճային տարածքները.

2. տարածքն ունի բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ և այն ստեղծվել է էկոհամակարգի պահպանության համար, որտեղ առկա են Բեռնի կոնվենցիայի 6-րդ բանաձևում ընդգրկված տեսակներ, սակայն այդ տեսակներն ընդգրկված չեն ազգային Կարմիր գրքում.
3. տեսակը ներառված է ինչպես Բեռնի կոնվենցիայի 6-րդ բանաձևում, այնպես էլ ազգային Կարմիր գրքում.
4. տարածքը կարևոր է բնակմիջավայրի պահպանության համար և դրա վիճակի վերաբերյալ տեղեկատվությունը համապատասխանում է միջազգային նշանակության ընդունված չափանիշներին (հասուն անտառներ, ջրա-ճահճային տարածքներ և այլն).
5. բնության հատուկ պահպանվող տարածքը ստեղծվել է եզակի կամ հազվագյուտ էկոհամակարգերի պահպանության համար, որտեղ առկա են Բեռնի կոնվենցիայի 4-րդ բանաձևում թվարկված բնակմիջավայրեր:

«ԷՄԵՐԱԼԳ ԳԱՆԳԻ» ԴՈՏԵՆՑԻԱԼ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Կենսաբազմազանության և բնակմիջավայրերի լիարժեք պահպանության գործում անգնահատելի են միջազգայնորեն փոխհամաձայնեցված նախաձեռնությունները, ինչպես, օրինակ՝ Եվրամիության երկրներում «Natura 2000» ցանցի օրինակով ստեղծված «Էմերալդ ցանցի» ստեղծումը ոչ անդամ երկրների համար:

Այդ տեսակետից «Էմերալդ ցանցի» ստեղծման աշխատանքները Հայաստանում մեկնարկել են 2007-2008 թթ. ընթացքում իրականացված «Էմերալդ ցանցի» ներդրման փորձնական ծրագրի շրջանակներում: Ծրագիրը շարունակվել է 2009-2011 թթ. և եռամյա աշխատանքների արդյունքում ընտրվել են 9 պոտենցիալ տարածքներ, որոնք զբաղեցնում էին 206 697,5 հա մակերես և կազմում երկրի ընդհանուր տարածքի շուրջ 7 տոկոսը: Ստեղծվել է նաև այդ տարածքների տվյալների էլեկտրոնային բազան՝ ներառյալ ԵՏՀ (GIS) քարտեզագրական նյութը: 2013 թ. մեկնարկել է «Էմերալդ ցանց-Փուլ II» ծրագիրը, նպատակաուղղված Հայաստանում ցանցի վերջնական ձևավորմանը:

Ներկայումս գնահատվել և վերանայվել են նախկինում առաջարկված բոլոր պոտենցիալ տարածքները և առաջարկվել են նոր տարածքներ: Ճշգրտվել են Բեռնի կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևի (այսուհետ Բանաձև) պահանջներին համապատասխան Հայաստանի «Էմերալդ ցանցի» պոտենցիալ տարածքներում ընդգրկված բնակմիջավայրերը (Հավելված 1), իսկ 6-րդ Բանաձևին համապատասխան բույսերի և կենդանիների տեսակները (Հավելված 2):

Աշխատանքների իրականացման արդյունքում «Էմերալդ ցանցի» պոտենցիալ տարածքների ցանկը հետևյալն է՝

1. «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց.
2. «Սևան» ազգային պարկ.
3. «Խոր Վիրապ – Արմաշ» տարածք.
4. «Արփի լիճ» ազգային պարկ.
5. «Իջևան» տարածք.
6. «Ջաջուռ» տարածք.
7. «Լոռու լճեր» տարածք.
8. «Մյունիքի շիրիլակ» տարածք.
9. «Ջերմուկ» տարածք.
10. «Արագածի ալպյան» տարածք.
11. «Դիլիջան» ազգային պարկ.
12. «Գնիշիկ» տարածք.
13. «Գորհայք» տարածք.
14. «Արևիկ» ազգային պարկ.
15. «Ջանգեղուր» տարածք.
16. «Տաթև» տարածք.
17. «Մեծամոր» տարածք.
18. «Խնձորեսկ» տարածք.
19. «Վանանդ» տարածք.
20. «Ախուրյանի ջրամբար» տարածք.
21. «Կովկասյան մրտավարդի» արգելավայր.
22. «Արայի լեռ» տարածք.
23. «Դեբեդի կիրճ» տարածք:

Առաջարկված 23 տարածքները զբաղեցնում են 1033719,5 հա մակերես և կազմում երկրի տարածքի 34,7 %-ը (քարտեզ 1):

Հայաստանում «Էմերալդ ցանցի» ստեղծումը առաջին քայլն է «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված էկոլոգիական ցանցի ստեղծման և Համաեվրոպական էկոլոգիական ցանցին միանալու ուղղությամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ «ԷՄԵՐԱԼՂ ՉՈՒՅԻ» ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

1. «ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌ» ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼՈՉ AM0000001

Տարածքն զբաղեցնում է 63794.7 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Արարատի և Կոտայքի մարզերում, ընդգրկում է «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցը, Ուրցի լեռնաշղթայի ստորոտը, Երախի լեռնաշղթան, «Գորավանի ավազուտներ» արգելավայրը, մինչև Ազատ գետի կիրճն ընկած տարածքը ներառյալ Երանոս լեռը (քարտեզ 2, նկար 1):

Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 59 (Աղյուսակ 1):

Աղյուսակ 1

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Dactylorhiza chuhensis</i> , <i>Echium russicum</i>
Անողնաշարներ	3	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria</i> , <i>Cerambyx cerdo</i>
Սողուններ	2	<i>Testudo graeca</i> , <i>Mauremys caspica</i>
Թռչուններ	41	<i>Accipiter brevipes</i> , <i>Aegolius funereus</i> , <i>Aegyptius monachus</i> , <i>Alcedo atthis</i> , <i>Anthus campestris</i> , <i>Aquila chrysaetos</i> , <i>Aquila clanga</i> , <i>Aquila heliaca</i> , <i>Aquila nipalensis</i> , <i>Aquila pomarina</i> , <i>Bubo bubo</i> , <i>Bucanetes githagineus</i> , <i>Burhinus oedicephalus</i> , <i>Buteo rufinus</i> , <i>Calandrella brachydactyla</i> , <i>Caprimulgus europaeus</i> , <i>Ciconia ciconia</i> , <i>Circus gallicus</i> , <i>Circus aeruginosus</i> , <i>Circus cyaneus</i> , <i>Circus macrourus</i> , <i>Circus pygargus</i> , <i>Coracias garullus</i> , <i>Dendrocopos syriacus</i> , <i>Emberiza hortulana</i> , <i>Falco biarmicus</i> , <i>Falco naumanni</i> , <i>Falco peregrinus</i> , <i>Gypaetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Hieraetus pennatus</i> , <i>Lanius collurio</i> , <i>Lanius minor</i> , <i>Lullula arborea</i> , <i>Luscinia svecica</i> , <i>Melanocorypha calandra</i> , <i>Milvus migrans</i> , <i>Neophron percnopterus</i> , <i>Pernis apivorus</i> , <i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i> , <i>Sylvia nisoria</i>
Կաթնասուններ	11	<i>Canis lupus</i> , <i>Capra aegagrus</i> , <i>Lutra lutra</i> , <i>Miniopterus schreibersii</i> , <i>Myotis emarginatus</i> , <i>Panthera pardus</i> , <i>Rhinolophus euryale</i> , <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> , <i>Rhinolophus mehelyi</i> , <i>Ursus arctos</i> , <i>Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Allium schchiana*, *Astragalus holophyllus*, *Centaurea arpensis*, *Polygala urartu*, *Pyrus chosrovica*, *Iris elegantissima* և այլն (այստեղ աճում է Հայաստանի 28 էնդեմիկ և ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված 63 բուսատեսակ):
2. **Անողնաշարներ** – *Acmaeoderella pellitula*, *Agapanthia korostelevi*, *Agrilus araxenus*, *Anisoplia reitteriana*, *Cardiophorus araxicola*, *Cyphostetha semenovi*, *Hyles hyppophaes*, *Machimus erevanensis*, *Melitaea vedica*, *Miarus armenus*, *Onthophagus diversicornis*, *Papilio alexanor*, *Pharaonus caucasicus*, *Phytoecia pici*, *Proserpinus proserpina*, *Sphenoptera geghardica*, *Tanyproctus araxidis*, *Tanyproctus vedicus*:
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Eremias pleskei*, *Eumeces schneideri*, *Montivipera raddei*, *Pelobates syriacus*, *Phrynocephalus persicus*, *Rhynchocalamus melanocephalus*, *Trachylepis septemtaeniata*, *Telescopus fallax*, *Vipera (Pelias) eriwanensis*, *Zamenis hohenackeri*:

ԿՈՂԸ	Բնակմիջավայրերի անվանումը
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.3411	Փոքր ջրամբարներում ջրային գորտնուկների համակեցություններ
C1.4	Մշտական դիստրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.1B	Գետերի և աղբյուրների էվտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.28	Արագ հոսքով ջրերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.4	Ցամաքաջրային կամ քարացած ջրամբարների տեսակներով աղքատ ցածրած համակեցություններ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխների մացառուտներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
F7	Բարձրկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
F9.3	Հարավային ափամերձ մացառուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.3	Միջերկրածովյան գետամերձ անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H2.5	Թթվային սիլիցիումային տաք լանջերի քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

2. «ՍԵՎԱՆ» ԱՉԳԱՅԻՆ ՊԱՐԿ AM0000002

Տարածքն զբաղեցնում է 489839.78 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում, ընդգրկում է «Սևան» ազգային պարկի ողջ տարածքը՝ ներառյալ պահպանման գոտին (քարտեզ 3, նկար 2):

Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 91 (աղյուսակ 3):

Աղյուսակ 3

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	5	<i>Dactylorhiza chuhensis, Dracocephalum austriacum, Echium russicum, Ligularia sibirica, Saxifraga hirculus</i>
Անողնաշարներ	2	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria, Maculinea nausithous</i>
Թռչուններ	77	<i>Accipiter brevipes, Acrocephalus melanopogon, Aegypius monachus, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Ardea purpurea, Ardeola ralloides, Aythya nyroca, Botaurus stellaris, Bubo bubo, Burhinus oedicnemus, Buteo rufinus, Calandrella brachydactyla, Charadrius alexandrinus, Chlidonias hybridus, Chlidonias leucopterus, Chlidonias niger, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Cygnus bewickii, Cygnus cygnus, Egretta alba, Egretta garzetta, Emberiza hortulana, Falco cherrug, Falco columbarius, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Ficedula parva, Ficedula semitorquata, Gallinago media, Glareola nordmanni, Glareola pratincola, Grus grus, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Haliaeetus albicilla, Hieraaetus pennatus, Himantopus himantopus, Ixobrychus minutus, Lanius collurio, Lanius minor, Larus genei, Larus minitus, Limosa lapponica, Luscinia svecica, Marmonetta angustirostris, Melanocorypha calandra, Mergus albellus, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Nycticorax nycticorax, Pandion haliaetus, Pelecanus crispus, Pelecanus onocratulus, Pernis apivorus, Phalaropus lobatus, Philomachus pugnax, Phoenicopterus ruber, Platalea leucorodia, Plegadis falcinellus, Pluvialis apricaria, Porzana porzana, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Recurvirostra avosetta, Sterna caspia, Sterna hirundo, Tadorna ferruginea, Tringa glareola, Xenopus cinereus</i>
Վաթնասուններ	7	<i>Canis lupus, Capra aegagrus, Lutra lutra, Lynx lynx, Myotis emarginatus, Ursus arctos, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Acantholimon gabrielianii, Alchemilla sevangensis, Astragalus coelestis, Cousinia fedorovii, Isatis sevangensis, Sonchus sosnowskyi* և այլն (այստեղ աճում է Հայաստանի 29 էնդեմիկ և ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված 35 բուսատեսակ):
2. **Անողնաշարներ** – *Coccinella alpigrada, Dorcadion cineriferum, Dorcadion semilucens, Dyschirius sevanensis, Hesseola solidior, Karabaghia bituberosa, Maculinea arion, Montana armeniaca, Otiorrhynchus erivanensis, Parnassius apollo, Parnassius mnemosyne, Ptochus sevanensis*.
3. **Ձկներ** – *Barbus goetschaicus, Salmo ischchan, Varicorhinus capoeta*.
4. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Darevskia dahli, Darevskia praticola, Darevskia rostombekowi, Darevskia unisexualis, Eremias arguta, Vipera (Pelias) erivanensis*.
5. **Վաթնասուններ** – *Neomys schelkovnikovi, Plecotus macrobularis, Suncus etruscus*.

ԿՈՂԸ	Բնակմիջավայրերի անվանումը
C1.1	Մշտական օլիգոտրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C1.224	<i>Utricularia vulgaris</i> լողացող գաղութներ
C1.25	Մեզոֆիտ ջրամբարների ստորջրյա գորգեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.12	Կոշտ ջրի աղբյուրներ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C3.4	Ցամաքաջրային կամ քարացած ջրամբարների տեսակներով աղքատ ցածրած համակեցություններ
C3.51	Եվրո-սիբիրական ցածրած, միամյա ցամաքային ճմակալած համակեցություններ
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D2.3	Անցումային ճահիճներ և ճահճուտներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E1.83	Միջերկրածովային լեռնային <i>Nardus stricta</i> –ի համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
E5.5	Մերձալպյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
F7	Բարձրկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարելխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

3. «ԽՈՐ ՎԻՐԱՊ–ԱՐՄԱՆ» ՏԱՐԱԾԶ AM 0000003

Տարածքն զբաղեցնում է 6998.2 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Արարատի մարզում, ընդգրկում է «Խոր Վիրապ» արգելավայրը և «Արարատյան աղակալած ճահիճներ» բնության հուշարձանը՝ ներառյալ մինչև Նախիջևանի ինքնավար հանրապետության հետ սահմանը և հարավում Արաքս գետն ընկած տարածքները (քարտեզ 4, նկար 3):

Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 105 (աղյուսակ 5):

Աղյուսակ 5

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Microcnemum coralloides ssp. anatolicum</i>
Ձկներ	4	<i>Aspius aspius, Barbus capito, Sabanejewia aurata, Rhodeus sericeus amarus</i>
Սողուններ	2	<i>Mauremys caspica, Testudo graeca</i>
Թռչուններ	89	<i>Accipiter brevipes, Acrocephalus melanopogon, Alcedo atthis, Anser erythropus, Anthus campestris, Aquila clanga, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Ardea purpurea, Ardeola ralloides, Asio flammeus, Aythya nyroca, Botaurus stellaris, Burhinus oedicnemus, Buteo rufinus, Calandrella brachydactyla, Charadrius alexandrinus, Charadrius asiaticus, Charadrius lesshenaultii, Charadrius morinellus, Chlidonias hybridus, Chlidonias leucopterus, Chlidonias niger, Ciconia ciconia, Ciconia nigra, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garullus, Crex crex, Cygnus bewickii, Cygnus cygnus, Dendrocopus syriacus, Egretta alba, Egretta garzetta, Falco biarmicus, Falco cherrug, Falco columbarius, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Gallinago media, Gelocheilidon nilotica, Glareola nordmanni, Glareola pratincola, Grus grus, Haliaeetus albicilla, Hieraaetus pennatus, Himantopus himantopus, Hopplopterus spinosus, Ixobrychus minutus, Lanius minor, Larus genei, Larus melanocephalus, Larus minitus, Limosa lapponica, Luscinia svesica, Marmaronetta angustirostris, Melanocorypha calandra, Mergus albellus, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Nycticorax nycticorax, Oxyura leucocephala, Pandion haliaetus, Pelecanus crispus, Pelecanus onocrotalus, Pernis apivorus, Phalacrocorax pygmaeus, Phalaropus lobatus, Philomachus pugnax, Phoenicopterus ruber, Platalea leucorodia, Plegadis falcinellus, Pluvialis apricaria, Porphyrio porphyrio, Porzana porzana, Porzana parva, Porzana pusilla, Recurvirostra avosetta, Sterna albifrons, Sterna caspia, Sterna hirundo, Tadorna ferruginea, Tringa glareola, Xenus cinereus</i>
Կաթնասուններ	9	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Minopterus schreibersii, Myotis blythi, Myotis emarginatus, Rhinolophus blasii, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Allochrysa takhtajanii, Amberboa sosnovskyi, Amberboa turanica, Astragalus paradoxus, Falcaria falcarioides, Sonchus araraticus, Linum barsegianii* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված 53 բուսատեսակ)։
2. **Անողնաշարներ** – *Adoretus rubenyani, Cteniopus persimilis, Epiphanops dohrni, Hyles hippophaes, Lestes macrostigma, Plebejus transcaucasicus, Sympecma paedisca, Sympecma paedisca*։
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Eumeces schneideri, Rhynchocalamus melanocephalus, Trachylepis septemtaeniata*։

ԿՈՂԸ	Բնակմիջավայրեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C1.3411	Փոքր ջրամբարներում ջրային գորտնուկների համակեցություններ
C1.4	Մշտական դիստրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.4	Ցամաքաջրային կամ քարացած ջրամբարների տեսակներով աղքատ ցածրած համակեցություններ
C3.51	Եվրո-սիբիրական ցածրած, միամյա ցամաքային ճմակալած համակեցություններ
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D2.3	Անցումային ճահիճներ և ճահճուտներ
D6.1	Ցամաքային աղակալված ճահիճներ
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
E6.2	Ցամաքային աղակալված տափաստաններ
F6.8	Քսերո-հալոֆիտային թփերի մացառուտներ
F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.3	Հարավային ափամերձ մացառուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ

4. «ԱՐՓԻ ԼԻՃ» ԱՉԳԱՅԻՆ ՊԱՐԿ AM0000004

Տարածքն զբաղեցնում է 56035.5 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Շիրակի մարզում, ընդգրկում է «Արփի լիճ» ազգային պարկի ողջ տարածքը (քարտեզ 5, նկար 4):

Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 62 (աղյուսակ 7):

Աղյուսակ 7

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Ligularia sibirica, Echium russicum</i>
Անողնաշարներ	1	<i>Maculinea nausithos</i>
Ձկներ	3	<i>Aspius aspius, Barbus capito, Sabajenewia aurata</i>
Թռչուններ	51	<i>Accipter brevipes, Acrocephalus melanopogon, Alcedo atthis, Aquila chrysaetos, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Ardea purpurea, Ardeola ralloides, Asio flammeus, Aythya nyroca, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Ciconia ciconia, Ciconia nigra, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garullus, Crex crex, Egretta garzetta, Emberiza hortulana, Falco cherrug, Falco columbarius, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Gallinago media, Grus grus, Hieraetus pennatus, Himantopus himantopus, Ixobrychis minutus, Lanius collurio, Lanius minor, Larus genei, Limosa lapponica, Lullula arborea, Luscinia svecica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Nycticorax nycticorax, Pelecanus crispus, Pelecanus onocratulus, Pernis apivorus, Pyrrocorax pyrrocorax, Recurvirostra avosetta, Sterna hirundo, Tadorna ferruginea, Tringa glareola, Xenus cinereus</i>
Կաթնասուններ	5	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Myotis blythii, Ursus arctos, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Dianthus gabrielianae, Iris sibirica, Nuphar luteum, Ribes achurjanii* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված 17 բուսատեսակ)
2. **Անողնաշարներ** – *Gomphocerus armeniacus, Lithophilus araxidis, Maculinea arion, Montana armeniaca, Otiorrhynchus erivanensis, Parnassius mnemosyne, Stenobothrus sviridenkoi, Xantholinus armeniacus*
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Vipera davevskyi, Vipera (Pelias) erivanensis*
4. **Կաթնասուններ** – *Spermophilus xanthoprymnus*

ԿՈՂԸ	Բնակմիջավայրեր
C1.25	Մեզոֆիտ ջրամբարների ստորջրյա գորգեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.3411	Փոքր ջրամբարներում ջրային գորտնուկների համակեցություններ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
D2.3	Անցումային ճահիճներ և ճահճուտներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E3.5	Խոնավ օլիգոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E5.5	Մերձալպյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ

5. «ԻԳԵՎԱՆ» ՏԱՐԱԾԲ AM0000005

Տարածքն զբաղեցնում է 47593.1 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Տավուշի մարզում, ընդգրկում է «Իջևանի» և «Արջատիլենու» արգելավայրերը, սահմանը հասնում է մինչև ՀՀ պետական սահմանը (քարտեզ 6, նկար 5):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 40 (աղյուսակ 9):

Աղյուսակ 9

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Echium russicum, Steveniella satyrioides</i>
Անողնաշարներ	3	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria, Cerambyx cerdo, Rosalia alpina</i>
Սողուններ	2	<i>Emys orbicularis, Testudo graeca</i>
Թռչուններ	24	<i>Aquila chrysaetos, Aquila pomarina, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Ciconia nigra, Circaetus gallicus, Crex crex, Dendrocopos medius, Dryocopus martius, Emberiza hortulana, Falco peregrinus, Ficedula parva, Ficedula semitorquata, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lullula arborea, Luscinia svecica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Կաթնասուններ	9	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Myotis blythii, Myotis bechsteini, Miniopterus schreibersii, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Ursus arctos</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** - *Colchicum goharae, Corylus colurna, Galanthus artjuschenkoeae, Hypericum eleonoraе, Merendera mirzoevae* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված 24 բուսատեսակ).
2. **Անողնաշարներ** – *Aeloides figuratus, Cardiophorus somcheticus, Ctenicera pectinicornis, Duvalius yatsenkohmelevskii, Isomira armena, Maculinea arion, Onychogomphus assimilis, Parnassius mnemosyne, Proserpinus proserpina*.
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Darevskia dahli, Darevskia praticola, Darevskia rostombekowi, Telescopus fallax*.
4. **Կաթնասուններ** - *Capreolus caprelous, Felis silvestris, Tadarida teniotis*.

ԿՈՒԸ	Բնակմիջավայրերի անվանումը
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C2.1B	Գետերի և աղբյուրների էվտրոֆ բուսականություն
C2.26	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.28	Արագ հոսքով ջրերի էվտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.4	Ցամաքաջրային կամ քարացած ջրամբարների տեսակներով աղքատ ցածրած համակեցություններ
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E1.2	Բազմամյա կալցիումատեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
E5.5	Մերձալպյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.22	Կաղնե-հացե-թեղային խառը անտառներ խոշոր գետերի հունների մոտ
G1.6	Հաճարկուտներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
G1.A4	Կիրճերի և լանջերի անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H1	Քարանձավներ
H2.4	Կրաքարային կամ ուլտրախիմնական բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.2	Հիմնական կամ ուլտրախիմնական ժայռեր

**6. «ԳԱԶՈՒՌ» ՏԱՐԱՄՔ
AM0000006**

Տարածքն զբաղեցնում է 1711.2 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Շիրակի մարզում (քարտեզ 7, նկար 6):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 36 (աղյուսակ 11):

Աղյուսակ 11

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	3	<i>Dracocephalum austriacum, Echium russicum, Ligularia sibirica</i>
Անողնաշարներ	1	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria</i>
Թռչուններ	26	<i>Accipiter brevipes, Aquila chrysaetos, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Crex crex, Emberiza hortulana, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lullula arborea, Luscinia svesica, Milvus migrans, Pandion haliaetus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Վաթնասուններ	6	<i>Canis lupus, Miniopterus schreibersii, Myotis blythii, Rhinolophus ferrumequinum, Ursus arctos, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- 1. Բույսեր** - *Allium struzlianum, Asphodeline taurica, Asperula affinis, Paracaryum laxiflorum, Rhaponticoides tamaniana* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված 12 բուսատեսակ):
- 2. Անողնաշարներ** – *Agrodiaetus ninae, Agrodiaetus turcicus, Maculineaalcon, Parnassius mnemosyne, Proserpinus proserpina*.

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 8 (աղյուսակ 12):

Աղյուսակ 12

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C2.19	Վարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E3.4	Թաց և խոնավ եվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.4	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ կրաքարային սուբստրատների վրա
F7	Բարձրկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
H2.4	Կրաքարային կամ ուլտրաբազալիտային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.2	Հիմնական կամ ուլտրաբազալիտային ժայռեր

**7. «ԼՈՌՈՒ ԼՃԵՐ» ՏԱՐԱՄՔ
AM0000007**

Տարածքը զբաղեցնում է 1596.4 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզում (քարտեզ 8, նկար 7):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 36 (աղյուսակ 13):

Աղյուսակ 13

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Echium russicum</i>
Անողնաշարներ	3	<i>Leucorhina pectoralis, Maculinea nausithous, Vertigo angustior</i>
Թռչուններ	28	<i>Accipiter brevipes, Acrocephalus melanopogon, Asio flammeus, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Botaurus stellaris, Buteo rufinus, Ciconia ciconia, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Crex crex, Egretta alba, Falco columbarius, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Gallinago media, Grus grus, Hieraaetus pennatus, Himantopus himantopus, Lanius collurio, Milvus migrans, Neophron, percnopterus, Nycticorax nycticorax, Pernis apivorus, Tringa glareola</i>
Կաթնասուններ	4	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Miniopterus schreibersii, Myotis blythii</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Carex bohemica, Chamaenerion dodonaei, Nymphaea alba, Potentilla erecta, Ranunculus lingua, Sagittaria sagittifolia, Sagittaria trifolia, Salvinia natans, Utricularia intermedia.*
2. **Թռչուններ** – *Larus armenicus.*
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Darevskia dahli, Ommatotriton ophryticus:*

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 15 (աղյուսակ 14):

Աղյուսակ 14

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C1.224	Utricularia vulgaris լողացող գաղութներ
C1.225	Համակեցություններ Մալվինիայի գերակայությամբ
C1.25	Մեզոֆիտ ջրամբարների ստորջրյա գորգեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.33	Էվտրոֆային ջրամբարների արմատակալած ստորջրյա բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C3.4	Ցամաքաջրային կամ քարացած ջրամբարների տեսակներով աղքատ ցածրած համակեցություններ
D2.3	Անցումային ճահիճներ և ճահճուտներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E3.5	Խոնավ օլիգոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E5.4	Խոնավ բարձրախտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ

**8. «ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՇԻՔԼՅԱԿ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000008**

Տարածքը զբաղեցնում է 274,4 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Սյունիքի մարզում (քարտեզ 9, նկար 8):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 25 (աղյուսակ 15):

Աղյուսակ 15

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Paeonia tenuifolia</i>
Անողնաշարներ	2	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria, Cerambyx cerdo</i>
Սողուններ	1	<i>Emys orbicularis</i>
Թռչուններ	21	<i>Accipter brevipes, Aquila chrysaetos, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garullus, Falco peregrinus, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lullula arborea, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Calendula persica, Cousinia gabrieljanae, Iris lineolata, Ophrys oestrifera, Tulipa sosnovskyi.*
2. **Անողնաշարներ** – *Hyles hyppophaes, Papilio alexanor, Parnassius mnemosyne, Probatiscus vicinus, Proserpinus proserpina.*
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Montivipera raddei, Trachylepis septemtaeniata, Zamenis hohenackeri, Tele-scopus fallax.*
4. **Կաթնասուններ** – *Felis silvestris.*

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 8 (աղյուսակ 16):

Աղյուսակ 16

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F7	Բարձրկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
G1.22	Կաղնե-հացե-թեղային խառը անտառներ խոշոր գետերի հունների մոտ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**9. «ԶԵՐՄՈՒԿ» ՏԱՐԱԾԸ
AM0000009**

Տարածքը զբաղեցնում է 35015.0 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Վայոց ձորի մարզում (քարտեզ 10, նկար 9):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 53 (աղյուսակ 17):

Աղյուսակ 17

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Echium russicum</i>
Անողնաշարներ	1	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria</i>
Չկներ	3	<i>Aspius aspius, Barbus capito, Sabanejewia aurata</i>
Թռչուններ	34	<i>Accipter brevipes, Aegyptius monachus, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Ardea purpurea, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Coracias garullus, Crex crex, Dendrocopus syriacus, Emberiza hortulana, Falco cherrug, Falco peregrinus, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Ixobrychus minutus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Luscinia svesica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Porzana porzana, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Sterna hirundo, Sylvia nisoria, Tringa glareola</i>
Կաթնասուններ	14	<i>Canis lupus, Capra aegagrus, Lutra lutra, Lynx lynx, Miniopterus schreibersii, Myotis bechsteini, Myotis blythii, Myotis emarginatus, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Rhinolophus mehelyi, Ursus arctos, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Grossheimia caroli-henrici, Gladiolus hajastanicus, Tomanthea daralaghezica, Cephalaria nachiczewanica* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 20 բուսատեսակ).
2. **Անողնաշարներ** – *Deltomerus khnzoriani, Hyles hippophaes, Papilio alexanor, Poecilimonella armeniaca, Phytoecia pici, Proserpinus proserpina, Trechus dzhermukensis, Sympecma paedisca*.
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Montivipera raddei, Telescopus fallax, Zamenis hohenackeri*.
4. **Կաթնասուններ** – *Capreolus capreolus, Felis sylvetris, Hystrix indica*.

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C1.1	Մշտական օլիգոտրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C2.12	Կոշտ ջրի աղբյուրներ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.19	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D2.3	Անցումային ճահիճներ և ճահճուտներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումաւեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.83	Միջերկրածովային լեռնային <i>Nardus stricta</i> –ի համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H1	Քարանձավներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**10. «ԱՐԱԳԱԾԻ ԱԼՊՅԱՆ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000010**

Տարածքը զբաղեցնում է 9446.7 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Արագածոտնի մարզում (քարտեզ 11, նկար 10):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 20 (աղյուսակ 19):

Աղյուսակ 19

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԱԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Echium russicum, Saxifraga hirculus</i>
Թռչուններ	17	<i>Aegyptius monachus, Aquila chrysaetos, Aquila pomarina, Buteo rufinus, Circaetus gallicus, Emberiza hortulana, Falco peregrinus, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lullula arborea, Luscinia svecica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Կաթնասուններ	1	<i>Canis lupus</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- Բույսեր** – *Carex oligantha, Delphinium foetidum, Draba araratica, Draba hispida, Didymophysa aucheri, Erodium sosnowskyanum, Pseudovesicaria digitata.*
- Անողնաշարներ** – *Artogeia bowdeni, Bombus alagesianus, Trechus infuscatus.*

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 9 (աղյուսակ 20):

Աղյուսակ 20

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C1.1	Մշտական օլիգոտրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
E1.83	Միջերկրածովային լեռնային <i>Nardus stricta</i> –ի համակեցություններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**11. «ԳԻԼԻՉԱՆ» ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐԿ
AM0000011**

Տարածքը զբաղեցնում է 38634.3 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Տավուշի մարզում (քարտեզ 12, նկար 11):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 56 (աղյուսակ 21):

Աղյուսակ 21

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Echium russicum, Ligularia sibirica</i>
Անողնաշարներ	3	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria, Cerambyx cerdo, Rosalia alpina</i>
Չկներ	1	<i>Sabanejewia aurata</i>
Թռչուններ	42	<i>Accipiter brevipes, Acrocephalus melanopogon, Aegypius monachus, Alcedo atthis, Aquila clanga, Aquila chrysaetos, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Asio flammeus, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Ciconia nigra, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Crex crex, Dendrocopos medius, Dryocopus martius, Emberiza hortulana, Falco cherrug, Falco columbarius, Falco peregrines, Falco vespertinus, Ficedula parva, Ficedula semitorquata, Grus grus, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraetus pennatus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Luscinia svecica, Melonocorypha calandra, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Կաթնասուններ	8	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Myotis bechsteinii, Myotis blythii, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Ursus arctos</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Atropa belladonna, Epipogium aphyllum, Fritillaria collina, Muscari pallens, Polystichum braunii* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 14 բուսատեսակ).
2. **Անողնաշարներ** – *Ctenicera pectinicornis, Isomira armena, Maculineaalcon, Parnassius apollo, Parnassius mnemosyne, Sympecma paedisca*.
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Darevskia praticola, Darevskia rostombekowi, Vipera (Pelias) eriwanensis*.
4. **Կաթնասուններ** – *Capreolus capreolus, Felis silvestris, Neomys schelkovnikovii, Tadarida teniotis*.

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C2.12	Կոշտ ջրի աղբյուրներ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.1B	Գետերի և աղբյուրների էվտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.26	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.28	Արագ հոսքով ջրերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D2.3	Անցումային ճահիճներ և ճահճուտներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E3.5	Խոնավ օլիգոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
E5.5	Մերձալպյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.22	Կաղնե-հացե-թեղային խառը անտառներ խոշոր գետերի հունների մոտ
G1.6	Հաճարկուտներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
G1.A4	Կիրճերի և լանջերի անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.4E	Պոնտո-կովկասյան սոճուտներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ

12. «ՊԵՆՇԻԿ» ՏԱՐԱԾՔ AM0000012

Տարածքը զբաղեցնում է 30300.1 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Վայոց ձորի մարզում (քարտեզ 13, նկար 12):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 59 (աղյուսակ 23):

Աղյուսակ 23

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Dactylorhiza chuhensis</i> , <i>Echium russicum</i>
Անողնաշարներ	2	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria</i> , <i>Pseudophilotis bavius</i>
Ձկներ	3	<i>Aspius aspius</i> , <i>Barbus capito</i> , <i>Sabanejewia aurata</i>
Սողուններ	1	<i>Mauremys caspica</i>
Թռչուններ	37	<i>Accipter brevipes</i> , <i>Aegyptius monachus</i> , <i>Anthus campestris</i> , <i>Aquila chrysaetos</i> , <i>Aquila heliaca</i> , <i>Aquila nipalensis</i> , <i>Aquila pomarina</i> , <i>Bubo bubo</i> , <i>Buteo rufinus</i> , <i>Calandrella brachydactyla</i> , <i>Caprimulgus europaeus</i> , <i>Ciconia ciconia</i> , <i>Circaetus gallicus</i> , <i>Circus aeruginosus</i> , <i>Circus cyaneus</i> , <i>Circus macrourus</i> , <i>Circus pygargus</i> , <i>Coracias garullus</i> , <i>Dendrocopus syriacus</i> , <i>Emberiza hortulana</i> , <i>Falco naumanni</i> , <i>Falco peregrinus</i> , <i>Falco vespertinus</i> , <i>Grus grus</i> , <i>Gypaetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Hieraetus pennatus</i> , <i>Lanius collurio</i> , <i>Lanius minor</i> , <i>Lullula arborea</i> , <i>Luscinia svecica</i> , <i>Melonocorypha calandra</i> , <i>Milvus migrans</i> , <i>Neophron percnopterus</i> , <i>Pernis apivorus</i> , <i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i> , <i>Sylvia nissoria</i>
Կաթնասուններ	14	<i>Canis lupus</i> , <i>Capra aegagrus</i> , <i>Lutra lutra</i> , <i>Lynx lynx</i> , <i>Miniopterus schreibersii</i> , <i>Myotis blythii</i> , <i>Myotis emarginatus</i> , <i>Panthera pardus</i> , <i>Rhinolophus euryale</i> , <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> , <i>Rhinolophus hipposideros</i> , <i>Rhinolophus mehelyi</i> , <i>Ursus arctos</i> , <i>Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Astragalus karakuschensis*, *Centranthus longiflorus*, *Echinops ritro*, *Gundelia aragatsi ssp. steineri*, *Hypericum formosissimum*, *Onobrychis takhtadjanii*, *Rhaponticoides tamarianae* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 50 բուսատեսակ)։
2. **Անողնաշարներ** – *Armenohelops armeniacus*, *Dorcadion gorbunovi*, *Agrodiaetus eriwanensis*, *Agrodiaetus ninae*, *Agrodiaetus surakovi*, *Orculella ruderalis*, *Poecilimonella armeniaca*, *Turanena scalaris*։
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Eumeces schneideri*, *Montivipera raddei*, *Pelobates syriacus*, *Telescopus fallax*, *Trachylepis septemtaeniata*, *Zamenis hohenackeri*։
4. **Կաթնասուններ** – *Barbastella leucomelas*, *Felis silvestris*, *Hemiechinus auritus*, *Myotis shaudi*։

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.3411	Փոքր ջրամբարներում ջրային գորտնուկների համակեցություններ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.19	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.1B	Գետերի և աղբյուրների էվտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.26	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E1.83	Միջերկրածովային լեռնային <i>Nardus stricta</i> –ի համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E3.5	Խոնավ օլիգոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.4	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ կրաքարային սուբստրատների վրա
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
F9.3	Հարավային ափամերձ մացառուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H1	Քարանձավներ
H2.4	Կրաքարային կամ ուլտրախիմնական բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H2.6	Կրաքարային կամ ուլտրախիմնական տաք լանջերի քարացրոններ
H3.2	Հիմնական կամ ուլտրախիմնական ժայռեր
H3.511	Կրաքարային քարքարոտ մակերեսներ

**13. «ԳՈՐՀԱՅՔ» ՏԱՐԱՇՔ
AM0000013**

Տարածքը զբաղեցնում է 4056.7 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Սյունիքի մարզում (քարտեզ 14, նկար 13):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 31 (աղյուսակ 25):

Աղյուսակ 25

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Echium russicum</i>
Թռչուններ	26	<i>Accipiter brevipes, Alcedo atthis, Aquila chrysaetos, Aquila pomarina, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus macrourus, Circus pygargus, Crex crex, Emberiza hortulana, Falco naumanni, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lullula arborea, Luscinia svecica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Porzana porzana, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Sterna hirundo, Tringa glareola</i>
Կաթնասուններ	4	<i>Canis lupus, Myotis blythi, Rhinolophus hipposideros, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- Բույսեր** – *Gladiolus kotschyanus ssp. distichus, Lomatogonium carinthiacum, Myosotis daralaghezica, Rorippa spaskajae.*
- Անողնաշարներ** – *Dorcadion bistriatum, Dorcadion sisianense, Parnassius apollo.*

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 9 (աղյուսակ 26):

Աղյուսակ 26

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.5	Խոնավ օլիգոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**14. «ԱՐԵՎԻԿ» ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐԿ
AM0000014**

Տարածքը զբաղեցնում է 60804.7 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Սյունիքի մարզում՝ ներառելով «Արևիկ» ազգային պարկը և հարակից տարածքները մինչև Արաքս գետն ու Մեղրիի լեռնաշղթայի ջրբաժանը (քարտեզ 15, նկար 14):

Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 66 (աղյուսակ 27):

Աղյուսակ 27

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Echium russicum, Steveniella satyrioides</i>
Անողնաշարներ	2	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria, Cerambyx cerdo</i>
Չկներ	4	<i>Aspius aspius, Barbus capito, Rhodeus sericeus amarus, Sabanejewia aurata</i>
Սողուններ	2	<i>Mauremys caspica, Testudo graeca</i>
Թռչուններ	41	<i>Accipiter brevipes, Acrocephalus melanopogon, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Ardeola ralloides, Botaurus stellaris, Bubo bubo, Buteo rufinus, Calandrella brachydactyla, Caprimulgus europaeus, Ciconia nigra, Circus caetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Coracias garullus, Dendrocopos medius, Dendrocopos syriacus, Emberiza hortulana, Falco peregrinus, Ficedula semitorquata, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Ixobrychus minutus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Luscinia svecica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Nycticorax nycticorax, Oenanthe pleschanka, Pelecanus onocrotalus, Pernis apivorus, Porphyrio porphyrio, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Sylvia nisoria</i>
Կաթնասուններ	15	<i>Canis lupus, Capra aegagrus, Lutra lutra, Lynx lynx, Miniopterus schreibersii, Myotis blythii, Myotis emarginatus, Panthera pardus, Rhinolophus blasii, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Ursus arctos, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- 1. Բույսեր** – *Acantholimon festucaceum, Allium vasilevskajae, Amygdalus nairica, Colutea komarovii, Scrophularia takhtadjanii* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 94 բուսատեսակ):
- 2. Անողնաշարներ** – *Acmaeoderella pellitula, Agrodiaetus damonides, Agrodiaetus neglectus, Anthaxia breviformis, Anthaxia superba, Asias aghababiani, Axiopoena karelini, Coenagrion scitulum, Colias aurorina, Entomogonus amandanus, Hyles hyppophaes, Machimus erevanensis, Orthetrum sabina, Papilio alexanor, Phytodrymadusa armeniaca, Plebejus transcaucasicus, Proserpinus proserpina, Sphaerobothrys aghababiani, Tetramorium levigatus, Tomares romanovi*.
- 3. Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Eremias pleskei, Eumeces schneideri, Montivipera raddei, Rhynchocalamus melanocephalus, Telescopus fallax, Trachylepis septemtaeniata, Zamenis hohenackeri*.
- 4. Կաթնասուններ** – *Capreolus capreolus, Felis chaus, Felis silvestris, Hemiechinus auritus, Hystrix indica, Myotis schaubi, Ovis orientalis gmelini*.

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.1B	Գետերի և աղբյուրների էվտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.28	Արագ հոսքով ջրերի էվտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E3.5	Խոնավ օլիգոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
F6.8	Քսերո-հալոֆիտային թփերի մացառուտներ
F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
F9.3	Հարավային ափամերձ մացառուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.3	Միջերկրածովյան գետամերձ անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H2.5	Թթվային սիլիցիումային տաք լանջերի քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**15. «ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000015**

Տարածքը զբաղեցնում է 49066.6 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Սյունիքի մարզում՝ ներառելով «Շիկահող» արգելոցը, «Մոսու պուրակ», «Խուստուլի» և «Զանգեզուր» արգելավայրերը (քարտեզ 16, նկար 15):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 53 (աղյուսակ 29):

Աղյուսակ 29

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	3	<i>Dactylorhiza chuhensis, Echium russicum, Steveniella satyrioides</i>
Անողնաշարներ	3	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria, Cerambyx cerdo, Rosalia alpina</i>
Սողուններ	2	<i>Emys orbicularis, Mauremys caspica</i>
Թռչուններ	33	<i>Accipiter brevipes, Aegypius monachus, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila pomarina, Bubo bubo, Buteo rufinus, Calandrella brachydactyla, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Circus cyaneus, Coracias garrulus, Dendrocopos medius, Dendrocopos syriacus, Dryocopus martius, Emberiza hortulana, Falco peregrinus, Ficedula parva, Ficedula semitorquata, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Luscinia svesica, Melonocorypha calandra, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Sylvia nisoria</i>
Կաթնասուններ	12	<i>Canis lupus, Capra aegagrus, Lynx lynx, Miniopterus schreibersii, Myotis blythii, Myotis emarginatus, Panthera pardus, Rhinolophus blasii, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Ursus arctos</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- 1. Բույսեր** – *Astragalus agassii, Dianthus zangezuristicus, Physoptychis caspica, Silene khustupica, Thlaspi zangezuristicum* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 86 բուսատեսակ):
- 2. Անողնաշարներ** – *Agrodiaetus huberti, Brenthis ino, Columella columella, Cortodera kaphanica, Lestes macrostigma, Probatiscus vicinus, Maculinea alcon, Maculinea arion, Parnassius apollo*.
- 3. Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Montivipera raddei, Telescopus fallax, Trachylepis septemtaeniata, Vipera (Pelias) erivanensis, Zamenis hohenackeri*.
- 4. Կաթնասուններ** – *Felis sylvestris, Hystrix indica, Ovis orientalis gmelini*.

ԿՈՂ	Բնակլիջավայրեր
C1.1	Մշտական օլիգոտրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C2.12	Կոշտ ջրի աղբյուրներ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.1B	Գետերի և աղբյուրների էվտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.28	Արագ հոսքով ջրերի էվտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E1.83	Միջերկրածովային լեռնային <i>Nardus stricta</i> –ի համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
E5.5	Մերձալպյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F5.13	Գիհու տումիլյարներ
F7	Բարձրկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.22	Կաղնե-հացե-թեղային խառը անտառներ խոշոր գետերի հունների մոտ
G1.3	Միջերկրածովյան գետամերձ անտառներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
G1.A4	Կիրճերի և լանջերի անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ձուլերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H2.5	Թթվային սիլիցիումային տաք լանջերի քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**16. «ՏԱԹԵՎ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000016**

Տարածքը զբաղեցնում է 14873.1 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Սյունիքի մարզում (քարտեզ 17, նկար 16):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 52 (աղյուսակ 31):

Աղյուսակ 31

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Echium russicum</i> , <i>Steveniella satyrioides</i>
Անողնաշարներ	2	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria</i> , <i>Cerambyx cerdo</i>
Չկներ	3	<i>Aspius aspius</i> , <i>Barbus capito</i> , <i>Sabanejewia aurata</i>
Սողուններ	1	<i>Mauremys caspica</i>
Թռչուններ	32	<i>Accipiter brevipes</i> , <i>Aegypius monachus</i> , <i>Alcedo atthis</i> , <i>Anthus campestris</i> , <i>Aquila chrysaetos</i> , <i>Aquila pomarina</i> , <i>Bubo bubo</i> , <i>Buteo rufinus</i> , <i>Caprimulgus europaeus</i> , <i>Ciconia nigra</i> , <i>Circaetus gallicus</i> , <i>Coracias garrulus</i> , <i>Dendrocopos medius</i> , <i>Dendrocopos syriacus</i> , <i>Dryocopus martius</i> , <i>Emberiza hortulana</i> , <i>Falco naumanni</i> , <i>Falco peregrinus</i> , <i>Ficedula parva</i> , <i>Ficedula semitorquata</i> , <i>Gypaetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Hieraetus pennatus</i> , <i>Lanius collurio</i> , <i>Lanius minor</i> , <i>Lullula arborea</i> , <i>Luscinia svesica</i> , <i>Milvus migrans</i> , <i>Neophron percnopterus</i> , <i>Pernis apivorus</i> , <i>Pyrhocorax pyrrhocorax</i> , <i>Sylvia nisoria</i>
Կաթնասուններ	12	<i>Canis lupus</i> , <i>Capra aegagrus</i> , <i>Lutra lutra</i> , <i>Lynx lynx</i> , <i>Miniopterus schreibersii</i> , <i>Myotis blythii</i> , <i>Myotis emarginatus</i> , <i>Panthera pardus</i> , <i>Rhinolophus euryale</i> , <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> , <i>Rhinolophus hipposideros</i> , <i>Ursus arctos</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Astragalus xiphidium*, *Cousinia takhtadjanii*, *Iris lineolata*, *Tulipa sosnovskyi* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 12 բուսատեսակ):
2. **Անողնաշարներ** – *Dorcadion gorbunovi*, *Maculinea arion*, *Parnassius mnemosyne*, *Proserpinus proserpina*.
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Telescopus fallax*, *Zamenis hohenackeri*.
4. **Կաթնասուններ** – *Capreolus capreolus*, *Felis sylvestris*, *Hystrix indica*.

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C1.1	Մշտական օլիգոտրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C2.12	Կոշտ ջրի աղբյուրներ
C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.83	Միջերկրածովային լեռնային <i>Nardus stricta</i> –ի համակեցություններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամTaxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**17. «ՄԵԾԱՍՈՐ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000017**

Տարածքը զբաղեցնում է 26427.3 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Արմավիրի մարզում (քարտեզ 18, նկար 17):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 88 (աղյուսակ 33):

Աղյուսակ 33

ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Ձկներ	4	<i>Aspius aspius, Barbus capito, Rhodeus sericeus amarus, Sabanejewia aurata</i>
Սողուններ	2	<i>Mauremys caspica, Testudo graeca</i>
Թռչուններ	76	<i>Accipiter brevipes, Acrocephalus melanopogon, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Ardea purpurea, Ardeola ralloides, Aythya nyroca, Botaurus stellaris, Burhinus oedicnemus, Calandrella brachydactyla, Charadrius alexandrinus, Chlidonias hybridus, Chlidonias leucopterus, Chlidonias niger, Ciconia ciconia, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Cygnus bewickii, Cygnus cygnus, Dendrocopus syriacus, Egretta alba, Egretta garzetta, Emberiza hortulana, Falco biarmicus, Falco columbarius, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Gallinago media, Gelochelidon nilotica, Glareola pratincola, Grus grus, Hieraaetus pennatus, Himantopus himantopus, Ixobrychus minutes, Lanius collurio, Lanius minor, Larus genei, Larus melanocephalus, Larus minitus, Limosa lapponica, Luscinia svesica, Marmaronetta angustirostris, Melonocorypha calandra, Mergus albellus, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Nycticorax nycticorax, Pandion haliaetus, Pelecanus crispus, Pelecanus onocrotalus, Pernis apivorus, Phalacrocorax pygmeus, Phalaropus lobatus, Phoenicopterus ruber, Philomachus pugnax, Platalea leucorodia, Plegadis falcinellus, Pluvialis apricaria, Porphyrio porphyrio, Porzana parva, Porzana porzana, Porzana pusilla, Recurvirostra avosetta, Sterna albifrons, Sterna caspia, Sterna hirundo, Tadorna ferruginea, Tringa glareola, Xenus cinereus</i>
Կաթնասուններ	6	<i>Lutra lutra, Miniopterus schreibersii, Myotis blythii, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Rhinolophus mehelyi</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- 1. Բույսեր** – *Bienertia cycloptera, Halocnemum strobilaceum, Kalidium capsicum, Nitraria schoberi* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 21 բուսատեսակ)։
- 2. Անողնաշարներ** – *Cteniopus persimilis, Entomogonus clavimanus, Hyles hippophaes, Plebejus transcaucasicus*։
- 3. Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Eumeces schneideri, Pelobates syriacus, Phrynocephalus persicus, Telescopus fallax, Trachylepis septemtaeniata, Zamenis hohenackeri*։
- 4. Կաթնասուններ** – *Hemiechinus auritus*։

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.3411	Փոքր ջրամբարներում ջրային գորտնուկների համակեցություններ
C1.4	Մշտական դիստրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.51	Եվրո-սիբիրական ցածրաձ, միամյա ցամաքային ճմակալած համակեցություններ
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E6.2	Ցամաքային աղակալված տափաստաններ
F6.8	Քսերո-հալոֆիտային թփերի մացառուտներ
F7	Բարձրկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.3	Հարավային ափամերձ մացառուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
H1	Քարանձավներ

**18. «ԽՆՉՈՐԵՍԿ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000018**

Տարածքը զբաղեցնում է 3425.7 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Սյունիքի մարզում (քարտեզ 19, նկար 18):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 44 (աղյուսակ 35):

Աղյուսակ 35

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Echium russicum</i>
Անողնաշարներ	2	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria, Cerambyx cerdo</i>
Թռչուններ	28	<i>Accipiter brevipes, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Dendrocopus syriacus, Emberiza hortulana, Falco naumanni, Falco peregrinus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Կաթնասուններ	13	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Miniopterus schreibersii, Myotis bechsteinii, Myotis blythii, Myotis emarginatus, Rhinolophus blasii, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Ursus arctos, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

1. **Բույսեր** – *Astragalus bylowae, Crataegus zangezura, Iris lineolata, Sclerochloa woronowii* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 11 բուսատեսակ)։
2. **Անողնաշարներ** – *Carabus scabrosus fallettianus, Parnassius mnemosyne, Proserpinus Proserpina, Proterebia afra, Tomares romanovi*։
3. **Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Ablepharus bivittatus, Zamenis hohenackeri*։
4. **Կաթնասուններ** – *Felis sylvestris, Hystrix indica*։

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.28	Արագ հոսքով ջրերի էվտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H1	Քարանձավներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H2.5	Թթվային սիլիցիումային տաք լանջերի քարացրոններ
H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր

**19. «ՎԱՆԱՆԴ» ՏԱՐԱԾԲ
AM0000019**

Տարածքը զբաղեցնում է 8222.3 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Արմավիրի մարզում (քարտեզ 20, նկար 19):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 48 (աղյուսակ 37):

Աղյուսակ 37

ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐ
Ձկներ	4	<i>Aspius aspius, Barbus capito, Rhodeus sericeus amarus, Sabanejewia aurata</i>
Սողուններ	2	<i>Mauremys caspica, Testudo graeca</i>
Թռչուններ	38	<i>Accipiter brevipes, Anthus campestris, Aquila heliacal, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Bubo bubo, Burhinus oedicnemus, Buteo rufinus, Calandrella brachydactyla, Caprimulgus europaeus, Ciconia ciconia, Ciconia nigra, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Dendrocopos syriacus, Falco columbarius, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lanius minor, Luscinia svecica, Melanocorypha calandra, Milvus migrans, Milvus milvus, Neophron percnopterus, Otis tarda, Pandion haliaetus, Pernis apivorus, Pluvialis apricaria, Pterocles orientalis, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Tetrax tetrax</i>
Կաթնասուններ	4	<i>Canis lupus, Myois blythi, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus mehelyi</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- 1. Բույսեր** – *Alcea sophiae, Ferula szovitsiana, Iris elegantissima, Kalidium caspicum, Psephellus cronquistitii, Verbascum nudicaule.*
- 2. Անողնաշարներ** – *Anisoplia reitteriana, Entomogonus clavimanus.*
- 3. Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Eumeces schneideri, Phrynocephalus persicus, Telescopus fallax, Trachylepis septemtaeniata, Zamenis hohenackeri.*

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 13 (աղյուսակ 38):

Աղյուսակ 38

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
C1.3411	Փոքր ջրամբարներում ջրային գորտնուկների համակեցություններ
C1.4	Մշտական դիստրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.51	Եվրո-սիբիրական ցածրաձ, միամյա ցամաքային ճմակալած համակեցություններ
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
D6.1	Ցամաքային աղակալված ճահիճներ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E6.2	Ցամաքային աղակալված տափաստաններ
F6.8	Քսերո-հալոֆիտային թփերի մացառուտներ
F7	Բարձրկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
F9.3	Հարավային ափամերձ մացառուտներ

**20. «ԱՆՈՒՐՅԱՆԻ ԶՐԱՄԲԱՐ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000020**

Տարածքը զբաղեցնում է 8389.7 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Շիրակի մարզում (քարտեզ 21, նկար 20):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 68 (աղյուսակ 39):

Աղյուսակ 39

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Echium russicum</i>
Անողնաշարներ	1	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria</i>
Չկներ	4	<i>Aspius aspius, Barbus capito, Rhodeus sericeus amarus, Sabanejewia aurata</i>
Սողուններ	1	<i>Mauremys caspica</i>
Թռչուններ	57	<i>Accipiter brevipes, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila clanga, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Ardea purpurea, Ardeola ralloides, Botaurus stellaris, Bubo bubo, Buteo rufinus, Calandrella brachydactyla, Caprimulgus europaeus, Charadrius alexandrinus, Chlidonias leucopterus, Ciconia ciconia, Ciconia nigra, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Crex crex, Egretta alba, Egretta garzetta, Emberiza hortulana, Falco cherrug, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Gallinago media, Grus grus, Hieraaetus pennatus, Himantopus himantopus, Ixobrychus minutes, Lanius collurio, Larus genei, Lullula arborea, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Nycticorax nycticorax, Otis tarda, Pandion haliaetus, Pelecanus crispus, Pelecanus onocrotalus, Pernis apivorus, Philomachus pugnax, Pluvialis apricaria, Porzana parva, Recurvirostra avosetta, Sterna hirundo, Tadorna ferruginea, Tetrax tetrax, Tringa glareola, Xenus cinereus</i>
Կաթնասուններ	4	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Myotis blythi, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները:

- 1. Բույսեր** – *Alcea karsiana, Astragalus massalskyi, Centaurea takhtadjanii, Rhaponticoides hajastana* և այլն (այստեղ աճում է ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում (2010) գրանցված ընդամենը 14 բուսատեսակ):
- 2. Անողնաշարներ** – *Anisoplia reitteriana, Polyommatus ninae*.
- 3. Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Pelobates syriacus*.
- 4. Կաթնասուններ** – *Spermophilus xanthoprymnus*.

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 7 (աղյուսակ 40):

Աղյուսակ 40

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E6.2	Ցամաքային աղակալված տափաստաններ

**21. «ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ՄՐՏԱՎԱՐԴԵՆՈՒ» ԱՐԳԵԼԱՎԱՅՐ
AM0000021**

Տարածքը զբաղեցնում է 16191.1 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզում (քարտեզ 22, նկար 21):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 32 (աղյուսակ 41):

Աղյուսակ 41

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Echium russicum, Ligularia sibirica</i>
Թռչուններ	22	<i>Aegyptius monachus, Aquila chrysaetos, Aquila pomarina, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Crex crex, Dendrocopus medius, Emberiza hortulana, Falco peregrinus, Ficedula parva, Ficedula semitorquata, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lullula arborea, Luscinia svecica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Կաթնասուններ	8	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Myotis blythii, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Ursus arctos, Vormela peregusna</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները.

1. **Բույսեր** – *Fritillaria collina*.
2. **Անողնաշարներ** – *Armenohelops armeniacus, Cylindronotus erivanus, Mylabris sedilithorax*.
3. **Սողուններ** – *Vipera (Pelias) eriwanensis*.
4. **Կաթնասուններ** – *Felis silvestris*.

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 14 (աղյուսակ 42):

Աղյուսակ 42

ԿՈԴ	Բնակմիջավայրեր
C2.12	Կոշտ ջրի աղբյուրներ
C2.19	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.26	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
E4.4	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ կրաքարային սուբստրատների վրա
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
F2.22	Մրտավարդի թփուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.2	Հիմնական կամ ուլտրաբազալի մասերի ժայռեր

**22. «ԱՐԱՅԻ ԼԵՌ» ՏԱՐԱՄՔ
AM0000022**

Տարածքը զբաղեցնում է 4676,7 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Կոտայքի մարզում (քարտեզ 23, նկար 22):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 46 (աղյուսակ 43):

Աղյուսակ 43

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՄԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՄԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	1	<i>Echium russicum</i>
Սողուններ	1	<i>Testudo graeca</i>
Թռչուններ	37	<i>Accipiter brevipes, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila heliaca, Aquila nipalensis, Aquila pomarina, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Crex crex, Dendrocopos medius, Dendrocopos syriacus, Emberiza hortulana, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco vespertinus, Grus grus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Luscinia svecica, Melanocorypha calandra, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Porphyrio porphyrio, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Sylvia nisoria</i>
Կաթնասուններ	7	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Myotis blythii, Rhinolophus blasii, Rhinolophus ferrumequinum, Ursus arctos</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները.

- 1. Բույսեր** – *Alcea grossheimii, Erysimum eginense, Iris elegantissima, Linaria pyramidata, Myosotis daralaghezi, Sorbus hajastana*
- 2. Անողնաշարներ** – *Armenohelops armeniacus, Colias aurorina, Conizonia kalashiani, Cyndronotus erivanus, Papilio alexanor, Parnassius mnemosyne, Proterebia afra, Sympecma paedisca*
- 3. Երկկենցաղներ և սողուններ** – *Ablepharus chernovi, Telescopus fallax, Zamenis hohenackeri, Montivipera raddei, Vipera (Pelias) erivanensis*
- 4. Կաթնասուններ** - *Neomys schelkovnikovii, Pipistrellus pipistrellus*

Կոնվենցիայի 4-րդ Բանաձևում ընդգրկված բնակմիջավայրերի ընդհանուր թիվը 15 (աղյուսակ 44):

Աղյուսակ 44

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E1.3	Միջերկրածովյան չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
E2.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
E4.3	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
E5.5	Մերձալպյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F7	Բարձրկանաման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում տրագականտային բուսականությունը)
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
H3.2	Հիմնական կամ ուլտրաբազիլական ժայռեր

**23. «ՊԵՐԵՊԻ ԿԻՐՃ» ՏԱՐԱԾՔ
AM0000023**

Տարածքը զբաղեցնում է 56346,4 հա մակերես, գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզում (քարտեզ 24, նկար 23):
Կոնվենցիայի 6-րդ Բանաձևում ընդգրկված տեսակների ընդհանուր թիվը 50 (աղյուսակ 45):

Աղյուսակ 45

ՏԻՊ ԵՎ ԴԱՍ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ
Բույսեր	2	<i>Echium russicum, Ligularia sibirica</i>
Սողուններ	2	<i>Mauremys caspica, Testudo graeca</i>
Թռչուններ	39	<i>Accipiter brevipes, Aegyptius monachus, Alcedo atthis, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila heliaca, Aquila pomarina, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Ciconia nigra, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus macrourus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Crex crex, Dendrocopos medius, Dryocopus martius, Dendrocopos syriacus, Emberiza hortulana, Falco naumanni, Falco peregrinus, Ficedula parva, Ficedula semitorquata, Grus grus, Gypaetus barbatus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Luscinia svecica, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Pernis apivorus, Pyrrhocorax pyrrhocorax, Sylvia nisoria</i>
Կաթնասուններ	8	<i>Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Myotis blythii, Myotis emarginatus, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Ursus arctos</i>

Այստեղ հանդիպում են նաև ազգային նշանակություն ունեցող բուսական և կենդանական հետևյալ տեսակները.

1. **Բույսեր** – *Anemone ranunculoides, Aristolochia iberica, Atropa belladonna, Bupleurum koso-poljanskyi, Jurinea praetermissa, Psephellus debedicus, Smilax excels, Verbascum atrovioleaceum* և այլն
2. **Անողնաշարներ** – *Parnassius mnemosyne*
3. **Կաթնասուններ** – *Capreolus capreolus, Felis sylvestris, Neomys schelkovnikovii, Pipistrellus pipistrellus, Plecotus auritus, Tadarida teniotis*

ԿՈՂ	Բնակմիջավայրեր
C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
E4.4	Ալպյան և մերձալպյան խոտային համակեցություններ կրաքարային սուբստրատների վրա
E5.5	Մերձալպյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
F2.22	Մրտավարդի թփուտներ
F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
F9.1	Ափամերձ թփուտներ
G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
G1.22	Կաղնե-հացե-թեղային խառը անտառներ խոշոր գետերի հունների մոտ
G1.6	Հաճարկուտներ
G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
G1.A4	Կիրճերի և լանջերի անտառներ
G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
H3.2	Հիմնական կամ ուլտրահիմնական ժայռեր

**ԵՌԱԶԱԾ ՏԱՐԱԾԱԿԱՆ ՃԱՆԱԴԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵՉ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԵՎ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ 7 ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ
ԱՄԲՈՂՁՈՎԻՆ ԳՈՐԾՈՂ ԷՄԵՐԱԼՂ ՅԱՆՅ՝ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՀԱՍԱՐ
(2016 Թ., ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՄՇԱԿՎԱԾ ԴԵՅՎ ԴՐԻՏՉԱՐԳԻ ԿՈՂՄԻՅ)**

Ճանապարհային քարտեզի նպատակը

1. Սահմանել այն հիմնական քայլերը, որոնք պետք է ձեռնարկվեն համապատասխան ազգային և այլ մարմինների կողմից 2016-2019 թթ. ընթացքում Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող պոտենցիալ տարածքների՝ «Էմերալդ ցանցի» ձևավորումը Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի 4 երկրներում (Բելառուս, Մոլդովայի Հանրապետություն, Ռուսաստանի Դաշնություն և Ուկրաինա) և Հարավային Կովկասի 3 երկրներում (Հայաստան, Ադրբեջան և Վրաստան) մինչև 2020 թ. ավարտին հասցնելու նպատակով:
2. Ընդլայնել 2011-2020¹ թթ. համար արդեն իսկ համաձայնեցված Էմերալդ Օրացույցի փուլերը՝ ապահովելով «Էմերալդ ցանցի» մեկ ընդհանուր հիմունքով, որը կիսում են բոլոր եվրոպական երկրները, վայրի բնության միջազգայնորեն կարևոր բուսատեսակների և կենդանատեսակների ու դրանց ապրելավայրերի երկարաժամկետ պահպանությունը:

Ներածություն և ընդհանուր տեղեկատվություն

Համաձայն Բեռնի կոնվենցիայի 4.1 հոդվածի՝ յուրաքանչյուր Պայմանավորող կողմ պետք է ձեռնարկի համապատասխան միջոցներ ապահովելու՝ ա) վտանգված բնական միջավայրերի և բ) վայրի բնության կենդանական և բուսական աշխարհի բնակմիջավայրերի, հատկապես Կոնվենցիայի 1 և 2-րդ Հավելվածներում նշված տեսակների պահպանությունը: Համաձայն Հոդված 4.2-ի՝ Կողմերը պետք է կիրառեն իրենց պլանավորման և զարգացման քաղաքականությունները խուսափելու կամ նվազագույնի հասցնելու այն տարածքների վատթարացումը, որոնք նրանք պաշտպանում են Հոդված 4.1-ի նպատակներից ելնելով: Հոդված 4.3 և 10.1-ը պահանջում են համակարգված հատուկ ջանքերի գործադրում կենդանիների միգրացիոն ուղիներ հանդիսացող կարևոր տարածքների համար:

1989 թ. Բեռնի կոնվենցիայի Մշտական կոմիտեն ընդունեց որոշում և երեք բանաձևեր բնակմիջավայրերի պաշտպանության վերաբերյալ, ներառյալ հանձնարարական(այսուհետ Հանձնարարական) թիվ 16-ը՝ «Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների» ցանցի մշակման վերաբերյալ: Սույն ցանցի ստեղծման գործընթացն այն ժամանակ դադարեցվեց մի քանի տարով մինչ Եվրոպական համայնքը (հիմա Եվրոմիություն) գործի դրեց «Նատուրա 2000» ցանցը, որպեսզի երաշխավորվի կապ այս երկու ցանցերի միջև:

Ժամանակի ընթացքում Բեռնի Մշտական կոմիտեն հավանություն տվեց 1996թ. թիվ 3 բանաձևին (այսուհետ Բանաձև), ինչը արդյունավետորեն սկիզբ դրեց «Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների» ցանցի՝ «Էմերալդ ցանցի» մեկնարկին: 1998 թ. թիվ 5 բանաձևը(այսուհետ Բանաձև) հաստատեց, որ ԵՄ անդամ երկրները (որոնք բոլորը Բեռնի կոնվենցիայի Պայմանավորող կողմեր են հանդիսանում) իրենց Նատուրա 2000 տարածքները կներդնեն «Էմերալդ ցանցում»: Այս եղանակով, շնորհիվ երկու գործընթացների ներդաշնակեցման, «Էմերալդ ցանցն» աղյուսավետ ներառում է ընդլայնված Նատուրա 2000 ցանցը ոչ ԵՄ անդամ երկրների համար: Այսպիսով ստեղծվել է շաղկապված համաեվրոպական համակարգ:

Ավելին՝ համաձայն 1996թ. թիվ 3 և 1998թ. թիվ 5 բանաձևերի, «Էմերալդ ցանցին» մասնակցության հրավերներ են ստացվել այն Եվրոպական երկրներից, որոնք դեռևս Կոնվենցիայի Կողմ չեն հանդիսանում և նույնիսկ Կոնվենցիայի Կողմ հանդիսացող ոչ եվրոպական երկրներից: 2000 թվականից, որպես ոչ անդամ դիտորդ, Ռուսաստանի Դաշնությունը ակտիվորեն մասնակցում է գործընթացին և իր ներդրումը արտացոլված է ներկայիս Ճանապարհային քարտեզում:

Համապատասխան երկրները, «Կենսաբանական բազմազանության մասին» կոնվենցիայի և այլ միջազգային համաժողովների միջոցով, հանձն են առել 2011-2020 թթ. Կենսաբազմազանության ռազմավարական պլանի 11-րդ նպատակի կատարումը, որը նախատեսում է մինչև 2020 թ. վերգետնյա և ստորգետնյա ջրերի առնվազն 17 %-ը և ցամաքային ու ծովային տարածքների 10 %-ը, հատկապես առանձնահատուկ նշանակության կենսաբազմազանությամբ և էկոհամակարգային ծառայություններ ունեցող տարածքների պահպա-

¹ Բեռնի Կոնվենցիա (2015a). Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների՝ Էմերալդ ցանցի իրականացման վերանայված օրացույց 2011-2020. Փաստաթուղթ T-PVS/PA (2015) 16 Մշտական հանձնաժողովի 35-րդ հանդիպման ժամանակ հաստատված, Ստրասբուրգ, 2015, դեկտեմբեր:

նություն արդյունավետորեն և հավասարաչափ կերպով կառավարվող, էկոլոգիապես ներկայացուցչական ու լավ փոխկապակցված պահպանվող տարածքների համակարգի միջոցով, ինչպես նաև այլ արդյունավետ տարածքահեն պահպանության միջոցառումների միջոցով՝ ինտեգրվելով ավելի լայն լանդշաֆտների և ծովային լանդշաֆտների:

Որպեսզի վերը նշված 7 երկներում արագացվի «Էմերալդ ցանցի» մշակումը, «Բնապահպանական տարածքների Էմերալդ Ցանց, փուլ-2» անվանումով ծրագիրը նախաձեռնվեց Եվրոպայի Խորհրդի և Եվրոմիության հետ համատեղ 2012-2016 թթ. համար: Ներկայիս Ճանապարհային քարտեզը թողարկվեց որպես այս համատեղ ծրագրի Ավարտական կոնֆերանսի արդյունք, որը տեղի է ունեցել Սինսկ քաղաքում, Բելառուս, 2016 թ. հոկտեմբերի 4-5-ը:

Տարածքների բացահայտման և նշանակման գործողություններ

Կոնվենցիայի Մշտական կոմիտեն ԵՄ ոչ անդամ երկրներին տրամադրել է ուղեցույցներ «Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների» բացահայտման և որոշման համար: Գործընթացը բաղկացած է 3 փուլերից (որոնք միմյանց հետևում են ինտերատիվ ձևով, այլ ոչ թե պարտադիր գծային հաջորդականությամբ):

Փուլ I

1. Այս փուլում 1ին քայլը մասնակից երկրների կողմից հատուկ պահպանության միջոցառումների սահմանումն է տեսակների և բնակմիջավայրերի համար: Այս ցուցակը լրացվել է Մշտական կոմիտեի կողմից (1996թ. 4-րդ և 1998² թ. 6-րդ բանաձևերով):
2. Երկրների համար պոտենցիալ Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների ընտրություն, որոնք կորակավորվեն, էթե՝
 - զգալիորեն նպաստում են վտանգված, էնդեմիկ տեսակների և Կոնվենցիայի Հավելված 1 և 2-ում թվարկված ցանկացած տեսակների գոյատևմանը.
 - նպաստում են զգալի թվով տեսակների կայունությանը բարձր տեսակային բազմազանության տարածքներում կամ ապահովում են մեկ կամ մի քանի տեսակների կարևոր պոպուլյացիաների գոյությունը.
 - պարունակում են վտանգված բնակմիջավայրի տեսակների կարևոր և/կամ ներկայացուցչական նմուշ.
 - պարունակում են որոշակի բնակմիջավայրում տեսակի բացառիկ նմուշ կամ տարբեր բնակմիջավայրերում տեսակների խճանկար.
 - ներկայացնում են կարևոր տարածք մեկ կամ մի քանի միգրացիոն տեսակների համար.
 - էապես նպաստում են Կոնվենցիայի նպատակների կատարմանը:
3. Երկրները հաջորդիվ պետք է լրացնեն ստանդարտ տվյալների ձևաթղթեր յուրաքանչյուր ընտրված տարածքի համար՝ կիրառելով Մշտական կոմիտեի 1998թ. Հանձնարարական 5-ին(այսուհետ Հանձնարարական) կցված ձևանմուշը և դրանք էլեկտրոնային եղանակով ուղարկում են Բեռնի Կոնվենցիայի Քարտուղարություն, որը, որակի և ամբողջականության տվյալների³ նախնական ստուգումից հետո, տարածքը պաշտոնապես ներկայացնում է Մշտական կոմիտեին որպես «Էմերալդ տարածքի թեկնածու»:

Փուլ II

Այն ներառում է առաջարկվող տարածքների կենսաաշխարհագրական հիմունքներով գնահատում՝ տարածաշրջանային սեմինարների միջոցով, որոնք գնահատում են համապատասխան երկրների տարածքների ցուցակի բավարար լինելը/համապատասխանությունը՝ տեսակ առ տեսակ և բնակմիջավայր առ բնակմիջավայր: Համապատասխան/բավարար ցուցակ է համարվում այն ցուցակը, որն ապահովում է բարենպաստ պահպանության կարգավիճակ տվյալ տեսակի կամ բնակմիջավայրի համար տվյալ կենսաաշխարհագրական տարածաշրջանում, որը՝

² Ապրելավայրերի ցուցակը կիրառվում է համընդհանուր, իսկ տեսակների ցուցակը մատնանշում է որոշակի տեսակներ, որոնք չեն պահանջում հատուկ պահպանության միջոցառումներ յուրաքանչյուր երկրում՝ շնորհիվ իրենց հարաբերական մեծ քանակության Եվրոպայի որոշ հատվածներում:

³ Ինչպես նկարագրված է Հանձնարարական թիվ 157-ի Հավելվածում (2011).

- ներկայացնում է յուրաքանչյուր էմերալդ տեսակների և բնակմիջավայրերի տարածքների ընդհանուր բաշխվածության շղթան ազգային մակարդակով (և կենսաաշխարհագրական մակարդակով, եթե երկիրը սփռված է ավելի քան մեկ տարածաշրջանում)։
- արտացոլում է բնակմիջավայրի բնապահպանական տատանումները և տեսակների գենետիկ տատանումները տվյալ կենսաաշխարհագրական տարածաշրջանում, ու (տեսակների համար) պարունակում է բնակմիջավայրերի ամբողջական շղթան դրա կյանքի ցիկլի տարբեր փուլերում։
- լավ հարմարեցված է հատուկ պահպանության կարիքներին, մասնավորապես՝ նրանք, ովքեր կապված են բաշխման պատկերների հետ և տվյալ տեսակների ու բնակմիջավայրերի վրա ազդող սպառնալիքների և ճնշումների հետ։
- ներառում է տվյալ տեսակի բնակմիջավայրերի և պոպուլյացիաների ընդհանուր ազգային տարածքի կարևոր համամասնություններ։

Սեմինարները կարող են եզրահանգել, որ սայտերի ցուցակը բավարար է կամ կարող են սահմանել այն բացերը, որոնք անհրաժեշտ են լրացնելու և/կամ հստակեցնելու այլ պահանջվող աշխատանքները։ Երբ երկրի ցուցակն այս գործընթացից առաջ է անցնում, այն մասնագետների խմբի կողմից ենթակա է վերջնական մանրամասն ուսումնասիրության և հաստատման նախքան Մշտական կոմիտեին պաշտոնական հաստատման ներկայացնելը որպես «Էմերալդի ցանցի» մաս։

Կենսաաշխարհագրական գնահատման գործընթացը կրկնվող գործընթաց է և մի քանի իրար հաջորդող գնահատումների իրականացման անհրաժեշտություն կարող է առաջանալ, եթե նախնական առաջարկները բավարար չեն բոլոր հատկանիշների պահպանության համար։

Փուլ III

Այն ներառում է «Էմերալդ ցանցի» հաստատված տարածքների ազգային ճանաչում, կառավարման իրականացում, մոնիթորինգ և հաշվետվողականության միջոցառումներ՝ համաձայն 2012 թ. թիվ 8 Հանձնարարականի։

ԵՄ/ԵՆ ՀԱՄԱՏԵՂ ԾՐԱԳՐԻ 2016 Թ. ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍԻ ԸՐՁԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Գործընթացի կազմակերպումը

- Ժամանակացույցեր պետք է մշակվեն գործողությունների քայլերի և փուլերի համար՝ ապահովելու յուրաքանչյուր ազգային ցանցի ստեղծումը մինչև 2020 թվականը։
- Բոլոր մասնակից երկրների կողմից Բեռնի կոնվենցիային լիիրավ մասնակցությունը պետք է ապահովվի, ինչը նշանակում է, որ մնացյալ ոչ-անդամ պետությունների կողմից դեպի պաշտոնական ընդունում տանող բոլոր քայլերը կատարվել են։
- Ազգային մարմինները պետք է սահմանեն և պատրաստ են լիովին ներգրավվել բոլոր շահագրգիռ խմբերին, ովքեր կկարողանան անկողմնակալ ներդրում ունենալ տարածքների սահմանման գործընթացին, այդ թվում՝ ենթաազգային մարմիններին, հասարարակական կազմակերպություններին, ինչպես նաև համապատասխան հմտություններով օժտված գիտնականներին։ Կքննարկվի բազմաշահագրգիռ կողմերի ներգրավմամբ ենթատարածաշրջանային սեմինարների կազմակերպումը՝ ավելի խոշոր երկրներում տարածքների նույնականացման և որոշման աշխատանքներում առաջընթաց արձանագրելու նպատակով։
- Համապատասխան լեզուներով լայնորեն տարածել բացատրական և ուղղորդական նյութեր «Էմերալդ ցանցի» տարածքների որոշման և նույնականացման գործընթացի վերաբերյալ՝ ապահովելու համար ներդրում ունենալ ցանկացողների լիարժեք ներգրավումը։ Գործընթացների վերաբերյալ նոր ամփոփված ուղեցույցերը (օրինակ՝ համապատասխանության/բավարարության գնահատականներ) կարող են անհրաժեշտ լինել աջակցելու այն շահագրգիռ կողմերին, ովքեր այնքան էլ ծանոթ չեն գործընթացին։

Տվյալների հավաքագրում և տարածքների նույնականացում

- Պետք է բնապահպանության ոլորտից դուրս նախաձեռնվեն տվյալների լրացուցիչ աղբյուրների պոտենցիալ ներդրման վերբերյալ հետազոտություններ, օրինակ՝ անտառային պաշարների գույքագրման, գյուղատնտեսական հողօգտագործման դասակարգումների և ջրային ռեսուրսների կառավարման տվյալների վերաբերյալ:
- Օգուտ պետք է քաղել հեղինակավոր «գորշ գրականությունից» և այլ հեղինակավոր տվյալների ու տեղեկատվության աղբյուրներից՝ ի լրումն գրախոսվող գիտական հրատարակումների, հատկապես այն դեպքերում, երբ մինչև օրս հրատարակված հետազոտությունները սահմանափակ են, իսկ պահպանության կարիքը հրատապ է:
- Անդրսահմանային իրավիճակներում պետք է ընդգրկել շահագրգիռ բոլոր կողմերի տվյալները, խորհրդատվությունները և գնահատականը, այդ թվում՝ ԵՄ երկրների և ոչ-անդամ երկրների օժանդակությունը, եթե դրա անհրաժեշտությունը կա: Ուշադրություն պետք է դարձվի համատեղ օգտագործվող էկոլոգիական համակարգերին, միգրացիոն ուղիներին և միջանցքներին՝ էկոլոգիապես գործառույթային հիմունքներով, ինչպես նաև պետք է նկատի ունենալ Եվրասիական հեռանկարը՝ կենսաաշխարհագրորեն կիրառելի լինելու տեսանկյունից:
- «Ամայի տարածություն/անապատ» համարվող տարածքները պետք է ներառվեն հնարավոր տարածքների ցանկում, քանի որ օգտագործման/տարածվածության պակասը հավասարագոր չէ սպառնալիքի բացակայությանը:
- Հանգամանալի բանակցային աշխատանքներ պետք է պլանավորվեն այն դեպքերում, երբ առանձնակի հետաքրքրություն ներկայացնող խմբերը (հողատերեր, որսորդներ) կարող են մտահոգություններ կամ տհաճություն դրսևորել բնության պահպանության նախատեսումների նկատմամբ:
- Ուշադրություն պետք է դարձվի համապատասխան ծովային և ցամաքային տարածքներին: Բեռնի կոնվենցիայի քարտուղարությունը և Մշտական կոմիտեն պետք է քննարկեն Մասնագետների խմբի ստեղծումը ծովային տարածքների պահպանության հետ կապված:

Հիմնավորված ցանցի կառուցումը

- Յուրաքանչյուր երկիր պետք է հստակեցնի կոնկրետ գործողությունների ծրագիր (ժամանակացույցերով), որով պահանջվում է անդրադառնալ «հիմնավորվածության/բավարարության» եզրակացություններին՝ կապված իր սեփական բնակմիջավայրերի և տեսակների հետ, որոնք համապատասխանում են մինչ այժմ նախաձեռնված կենսաաշխարհագրական սեմինարների արդյունքներին:
- Ազգային տարածքների ցուցակների հիմնավորվածությունը/բավարարությունը պետք է գնահատվի ոչ միայն Էմերալդի չափանիշների, այլ նաև Այիչիի կենսաբազմազանության ռազմավարական պլանի 11-րդ թիրախի տեսանկյունից:
- Երներում/կենսաաշխարհագրական տարածաշրջաններում, որտեղ լավ առաջընթաց է արձանագրվել տեսակների և բնակմիջավայրերի հիմնավորվածության/բավարարության ծածկույթի տեսանկյունից՝ համաձայն նախնական գնահատման սեմինարների, տարբերակներ պետք է փնտրվեն 2017 թ.-ին 2-րդ փուլի սեմինարների անցկացման նպատակով (մասնավորապես Կովկասի և Բորեալյան տարածաշրջանի ոչ թռչնային տեսակները, ներառյալ Հայաստանը, Ադրբեջանը, Բելառուսը, Վրաստանը և Ռուսաստանի Դաշնությունը): Որոշ դեպքերում երկկողմ հանդիպումները (ի հակադրություն բազմակողմ սեմինարների) կարող են համապատասխան լուծում դառնալ:
- Առաջարկություններ պետք է մշակվեն «Էմերալդ ցանցի» միջոցով պահպանվող տեսակների և բնակմիջավայրերի ցուցակները թարմացնելու համար (1994թ. թիվ 4 որոշում և 1998 թ. թիվ 6 որոշում) 7 երկրների էկոլոգիան լիարժեք ներկայացնելու համար: Ազգային պատասխանատու մարմինները պետք է առաջարկը լրացնեն տիպային օրինակներին համապատասխան և մատնանշեն առավել հրատապ համարվող թերությունների առաջնահերթությունները: Այստեղ, անհրաժեշտության դեպքում, պետք է հաշվի առնվի կենսաբազմազանությանն առնչվող այլ կոնվենցիաների համադրելի ցուցակների համատեղելիությունը:
- Ուշադրություն պետք է դարձվի Ցանցի հիմնավորվածությանը շարունակական հիմունքներով՝ նախնական գնահատման եզրակացություններից գատ, քանի որ բնակմիջավայրերի և տեսակների պոպուլյացիաների ցանկացած կորուստ կամ դեգրադացիա հետագայում կարող է պահանջել լրացումներ կատարել Ցանցում հիմնավորման/թարմացումը/բավարարությունը ապահովելու նպատակով:

Կարողություններ և ռեսուրսներ

Պետք է հաշվի առնվեն պոտենցիալ ֆինանսական աղբյուրների և այլ LIFE+, INTERREG և Արևելյան Գործընկերության գործիքների աջակցությունը: Բեռնի կոնվենցիայի Մշտական կոմիտեն սրա հետ կապված կաջակցի 7 երկրներին՝ տրամադրելով բարձր մակարդակի խրախուսանք կառավարություններին և այլոց, ովքեր ի վիճակի են նման աջակցություն տրամադրելու: Տարբերակներ պետք է ուսումնասիրվեն նաև կենտրոնացված ուղղորդում և խորհրդատվություն տրամադրելու՝ պոտենցիալ ֆինանսական աջակցության բացահայտման և գնահատման նպատակով:

ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

«Էմերալդ ցանցի» հաջողությանը հնարավոր չէ հասնել միայն նախատեսումների, այլ նաև համապատասխան տեսակների և բնակմիջավայրերի համար սահմանված պահպանության արդյունքների ապահովման միջոցով:

Համաձայն թիվ 16 հանձնարարականի՝ երկրների կողմից Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածները սահմանելուց հետո, երկրներից պահանջվում է ապահովել, թե արդյոք՝

- տարածքները ենթարկվում են համապատասխան պահպանության ռեժիմի, որը հիմք է հանդիսանում «Էմերալդ ցանցի» մեջ ընդգրկելու (հղումը «համապատասխան ռեժիմին» նշանակում է, որ իրավական պահպանություն չի ակնկալվում),
- տարածքների կառավարման և/կամ պահպանության համար պատասխանատու գործակալություններն ունեն համապատասխան պատրաստվածություն, սարքավորումներ և ռեսուրսներ՝ իրենց դերակատարությունը ապահովելու համար,
- տեղին և համակարգված հետազոտություններ անցկացվում են աջակցելու Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների կառավարման կրիտիկական տարրերի ըմբռնմանը և դրանց կարգավիճակի մոնիթորինգին, և
- տարածքներին հարակից վայրերում կամ դրանց մոտակայքում տեղի ունեցող գործողությունները բացասաբար չեն անրադառնում դրանց վրա:

Երկրներին, Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների առնչությամբ խորհուրդ է տրվում՝

- կազմել և իրականացնել կարճաժամկետ և երկարաժամկետ կառավարման պլաններ,
- պարբերաբար վերանայել կառավարման պլանները՝ փոփոխվող գիտելիքների կամ այլ պայմանների տեսանկյունից,
- հստակորեն նշել Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքները քարտեզի վրա և հնարավորության սահմաններում հողի վրա,
- հողատերերին և համապատասխան մարմիններին խորհրդատվություն տալ տարածքների տեղադրման և կարևոր հատկանիշների վերաբերյալ,
- ապահովել տարածքների մոնիթորինգը:

Այս հիմնական միջոցառումները բերված են թիվ 25 Հանձնարարականում (1991) և թիվ 8 Որոշման մեջ (2012), ինչպես նաև 2014 թ. հրատարակված ուղղորդիչ փաստաթղթում: Պահպանվող տարածքների և Էկոլոգիական ցանցի մասնագետների խումբը պատրաստել են Էմերալդ տարածքների կառավարման ուղեցույցների նախագիծ՝ կապված կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության և մեղմացման հետ, ինչը կարելի է քննարկել Կոնվենցիայի վեբկայքում:

Պահպանություն

- Յուրաքանչյուր անհատական գործի համար պետք է հստակ տարբերակներ մշակվեն համապատասխան ռեժիմների համար, որոնք կիրառվելու են որոշված տարածքների պահպանության համար. լինեն սրանք լիիրավ իրավական պահպանություն կամ էլ այլ համապատասխանաբար արդյունավետ պահպանության միջոցներ:
- Տարածքների իրավական պահպանության միջոցառումների տարբեր մոտեցումների օրինակները պետք է տարածվեն երկրների շրջանում, որպեսզի ջանք չգործադրվի մոդելների վերաստեղծման վրա: ԵՄ երկրների բնության դիրեկտիվաների փոխատեղման փորձառությունը պետք է ներառվի ազգային օրենսդրության մեջ:

- Թեկնածու Էմերալդ տարածքների գտնվելու վայրը և կարևորությունը պետք է արտացոլվի համապատասխան քաղաքականության և պլանային գործիքներում, ոչ-պահպանական սեկտորներում, ինչպես նաև պահպանության պլաններում, օրինակ տարածաշրջանային զարգացման ռազմավարություններում:
- Երկրները, որոնք ներառել են «Էմերալդ ցանցի» դրույթների ասպեկտները իրենց ազգային օրենսդրության մեջ, պետք է փաստաթղթավորեն իրենց մոտեցումը և փորձը՝ որպես ուրիշներին աջակցելու տիպային օրինակներ, ովքեր մտածում են նմանապես վարվելու մասին:

Կառավարում

- Յուրաքանչյուր երկիր պետք է սահմանի իրատեսական և գերակա գործողություններ իր «Էմերալդ ցանցի» աստիճանական լիարժեք ծածկույթին հասնելու նպատակով համապատասխան կառավարման պլանների միջոցով՝ հաշվի առնելով գոյություն ունեցող լավագույն փորձի ուղեցույցները և փորձը, ինչպես նաև ներառի շրջակա լանդշաֆտների ազդեցությունը տարածքների վրա ու մոնթորինգին և հաշվետվություններին վերաբերող դրույթները:
- Գիտելիքների փոխանցման ուղիները և կարողությունների զարգացումը ԵՄ երկրներից պետք է այնպես ուսումնասիրվի, որ Արևելյան Եվրոպայի և Հարավային Կովկասի 7 երկրները առավելագույնս օգուտ քաղեն ԵՄ-ում ձեռք բերած փորձից՝ ստեղծելով կառավարման միջոցներ և լավ փորձ տարածքների համար՝ Նատուրա 2000 ցանցում, մասնավորապես՝ կիսաբնական ապրելավայրերի տեսանկյունից:
- Փորձի փոխանակման և խնդրիների լուծման համատեղ ուղիներ պետք է ստեղծվեն ներգրավված բոլոր երկրների և դրանց անդրսահմանային հարևանների միջև այնպես, որ հաջողակ մեթոդները և քաղած դասերը փոխանակվեն:
- Քայլեր պետք է ձեռնարկվեն ապահովելու արտաքին ֆինանսավորման աղբյուրների աջակցությունը տարածքների կառավարման պլանների մշակման համար:
- «Էմերալդ ցանցի» ազգային համակարգողները պետք է համագործակցեն յուրաքանչյուր երկրում այլ Կոնվենցիաների ազգային համակարգողների հետ՝ ապահովելու փորձի փոխանակում և կառավարման պլանավորման ներդաշնակ մոտեցում՝ լիարժեքորեն օգտագործելով մեթոդաբանությունները և լավագույն փորձի չափանիշները, որոնք արդեն իսկ կարող են գոյություն ունենալ այլ շրջանակներում (օրինակ՝ Ճահճային տարածքների համար ընդունվել են Ռամսարի կոնվենցիայի կառավարման պլանավորման ուղեցույցները):
- Համատեղել տարբեր համակարգեր և մեխանիզմներ տարածքների արդյունավետ կառավարման նպատակով՝ ներառյալ կանոնակարգերի և պարտադիր չափանիշների, ինչպես նաև հիմնված խրախուսանքների և կամավոր միջոցառումների վրա: Համատեղել նաև տարբեր մակարդակների ամբիգիաները կապված նպատակների և արդյունքների հետ՝ ապահովելով Հանձնարարական թիվ 16-ի (1989), Հանձնարարական 25-ի (1991) և Ռոռշում թիվ 8-ի (2012) նվազագույն պահանջների բավարարումը:
- Նախապատրաստություններ տեսնել այն բոլոր շահագրգիռ խմբերի լիարժեք ներգրավման նպատակով, ովքեր ի վիճակի կլինեն ներդրում ունենալ տարածքների կառավարման պլանավորման և իրականացման աշխատանքներին՝ այդ թվում՝ հասրակական կազմակերպությունների սեկտորը, ինչպես նաև ռեսուրսների կառավարման գործակալությունները և իրազեկ գիտնականները: Ներգրավվածությունը, ի թիվս այլոց, կարող է ներառել տեղեկատվության և տվյալների փոխանակում, կառավարման միջոցառումների ուղղակի կատարում, մասնակցություն որոշումների կայացմանը, ինչպես նաև ներկայացուցչություն պատասխանատու համապատասխան մարմիններում կառավարման ռեժիմների ղեկավարման կամ վերահսկողության նկատմամբ:

Մոնիթորինգ և արդյունավետության գնահատում

- Յուրաքանչյուր երկիր պետք է մոնիթորինգի ենթարկի իր Էմերալդ Ցանցի բոլոր տարածքները՝ ապահովելու համար ցանկացած փոփոխության բացահայտում, որը կարող է էական բացասական ազդեցություն ունենալ տարածքի էկոլոգիական բնույթի վրա և սրա մասին զեկուցի Բեռնի քարտուղարությանը (համաձայն 1998թ. թիվ 5 որոշմանը), ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում հանձն առնվեն սպառնալիքների և փոփոխությունների դեմ ուղղված համապատասխան պահպանության միջոցառումներ:
- Յուրաքանչյուր երկիր պետք է սահմանի իր «Էմերալդ ցանցի» տարածքների կառավարման էկոլոգիա-

կան արդյունավետության վերատուգման և գնահատման մեխանիզմները՝ անրադառնալով յուրաքանչյուր տարածքի համար սահմանված պահպանման և կառավարման նպատակներին:

- «Էմերալդ ցանցի» իրականացման մոնիթորինգի և արդյունավետության գնահատումը պետք է ինտեգրվի յուրաքանչյուր երկրի ազգային կենսաբազմազանության ռազմավարության և/կամ գործողությունների պլանի իրականացման մոնիթորինգին:

Հաղորդակցության գործողություններ

Լիարժեք արդյունավետ լինելու նպատակով՝ «Էմերալդ ցանցը» պետք է ապահովի հասարակական, քաղաքական և ինստիտուցիոնալ աջակցության բարձր մակարդակ: Սա իր հերթին կախված կլինի տեղեկատվության հասանելիությունից, միջոլորտային համագործակցությունից և քաղաքացիական հասարակության լավ ներգրավվածությունից: Այս թեմայի առնչությամբ սույն ճանապարհային քարտեզում սահմանված գործողությունները կարող են ժամանակի ընթացքում մշակվել Ցանցի «Հաղորդակցության պլանում»:

Բեռնի կոնվենցիայի մասնագետների կողմից պատրաստվել է Համաեվրոպական էկոլոգիական ցանցի ռազմավարական Գործողությունների պլան 2012-2020 թթ. համար: Այն պարունակում է իրազեկման բարձրացման առաջարկություններ էկոլոգիական ցանցերի, ներառյալ «Էմերալդ ցանցի» առավելությունների մասին կարճ հրատարակումներ, որոնք ուղղված են որոշում կայացնողներին և այլ շահագրգիռ կողմերին: Փորձի փոխանակումը այն մարդկանց հետ, ովքեր նախաձեռնել են Նատուրա 2000 ցանցի առաջխաղացումը ԵՄ երկրներում, նույնպես կարևոր է:

Ցանցի աջակցությանը, վստահելիությանը և արդյունավետ գործադրմանը հնարավոր կլինի հասնել տեղեկատվության հասանելիության և տվյալների արդյունավետ փոխանակման միջոցով: 1998 թ. թիվ 5 Հանձնարարականը պահանջում է, որ Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածների մասին տվյալների բազան պետք է հանրային լինի և մասնագետների խումբը պետք է պարբերաբար հրապարակի նշանակված Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածների ցուցակը: Մշտական հանձնաժողովը 2013 թ. ընդունած ուղեցույցի համաձայն՝ որոշում է կայացրել, որ կենսաաշխարհագրական սեմինարների վերջնական մանրամասն եզրակացությունները պետք է հրապարակվեն Եվրոպայի խորհրդի վեբայտում:

Մոնիթորինգը և գնահատումը նշանակություն ունեն միայն այն դեպքում, երբ սրանք առնչվում են հաշվետվողականության գործընթացների հետ և սա այստեղ հանդիսանում է որպես հաղորդակցության հետագա մոտեցում: 1998 թ. թիվ 5 Հանձնարարականը երկրներին խնդրում է Քարտուղարությանը տեղյակ պահել նշանակված Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածների էկոլոգիական բնույթի վրա ցանկացած հիմնարար բացասական ազդեցության մասին: 2012 թ. թիվ 8 Որոշումը կառավարություններին խնդրում է հաշվետվություններ ներկայացնել կառավարման միջոցառումների իրականացման վերաբերյալ յուրաքանչյուր 6 տարին մեկ, որ իրենք պլանավորել են իրենց Էմերալդ տարածքների համար: Հաշվետվության ներկայացման 1-ին շրջանը 2018 թվականին է: (Մասնագետների խմբին հանձնարարվել է մշակել հաշվետվություն ներկայացնելու ձևաչափ):

Հաղորդակցության ռազմավարական մոտեցում

- Յուրաքանչյուր մասնակից երկիր արտաքին աջակցության հնարավորության և կարողության դեպքում՝ կառավարության և ՀԿ-ների հետ համատեղ պետք է մշակի «Էմերալդ ցանցի» հաղորդակցության գործողությունների ռազմավարություններ/ծրագրեր (հնարավորության դեպքում ներառելով հանրային տեղեկատվական քարոզարշավներ):
- 7 երկրների և նրանց հարևանների միջև, պաշտոնական և ոչ-պաշտոնական մակարդակներով, պետք է ստեղծվի երկկողմ և բազմակողմ հաղորդակցության ուղիներ «Էմերալդ ցանցի» ստեղծման և գործադրման վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացման նպատակով:
- Բեռնի կոնվենցիայի քարտուղարությունը պետք է տեղեկատվություն փոխանակի Բազմակողմ բնապահպանական համաձայնագրերի քարտուղարությունների հետ՝ համատեղ կամ ներդաշնակեցված մոտեցումներ փնտրելով հաղորդակցության, կրթական, մասնակցային և իրազեկման աշխատանքների վերաբերյալ՝ կապված տարածքների ցանցերի հետ Էմերալդ տարածքում: Բեռնի կոնվենցիայի Մշտական կոմիտեն կառավարություններին պետք է խրախուսի՝ ազգային մակարդակով ապահովելու տարբեր կոնվենցիաների համապատասխան պատասխանատու անձանց սերտ համագործակցությունը:
- Երկրները, ՀԿ-ները և կառավարությունները պետք է փոխանակեն հաջողված հաղորդակցական նախաձեռնությունները, որպեսզի դասեր քաղվեն, գոյություն ունեցող նյութերը հարմարեցվեն ավելի

լայն լսարանի համար և տարբեր մոտեցումներ հաշվի առնվեն տարբեր թիրախային խմբերի համար (դպրոցներ, տուրիստներ և այլն):

Տարածվածության և ազդեցության հզորացում

- Հռոկվածները և հաղորդակցության ու իրազեկության բարձրացման այլ նյութերը պետք է տարածվեն առկա միջոցներով ոչ միայն առաջնային իրականացնող կազմակերպությունների կողմից, այլև բոլոր համապատասխան գործընկերների ինտերնետային կայքերի, հրապարակումների, սոցիալական լրատվամիջոցների և այլ հանրային հեռուստաալիքների միջոցով:
- Բեռնի կոնվենցիայի քարտուղարությունը կընդլայնի ուղեցույցային և այլ նյութերի տրամադրումը օգտվողի համար դյուրին և հարվարավետ ձևաչափով Կոնվենցիայի վեբկայքի Էմերալդ ցանցի կայքէջերում:
- Ֆինանսական աջակցության պոտենցիալ աղբյուրները պետք է մասնավորապես ուսումնասիրվեն հաղորդակցության նյութերը համապատասխան տեղական լեզուներով լրացուցիչ թարգմանության և փորձառու հաղորդակցական մասնագետներ վարձելու նպատակով գիտական և տեխնիկական նյութերը հանրության համար գրավիչ դարձնելու համար:

ԵՎՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

«Բնապահպանական հատուկ հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների Էմերալդ ցանց, փուլ-II» համատեղ ծրագիրը համարվում է ուղենիշ Եվրախորհրդի և Եվրամիության համագործակցության համար: Այն արդեն իսկ հանգեցրել է տպավորիչ արդյունքների և համագործակցության ուշագրավ աստիճանի ոչ միայն Արևելյան Եվրոպայի և Հարավային Կովկասի 7 երկրների միջև, այլև այդ երկրների կառավարությունների, հասարակական կազմակերպությունների և գիտական հաստատությունների միջև: Նրանց համընդհանուր նպատակը և ուժեղ համագործակցային ոգին ավարտական գիտաժողովի հիմնական առանձնահատկությունն էր, ինչի արդյունքում մշակվեց այս ճանապարհային քարտեզը:

Ճանապարհային քարտեզը այսպիսով հանդիսանում է որպես հզոր կոնսենսուսային համաձայնագիր հետագա քայլերի համար: Այն այնուամենայնիվ չպետք է դիտարկվի որպես հաշվետվություն, այլ որպես գործնական աշատանքային գործիք՝ ցուցատախտակներով և երթուղիներով, որոնք ուրվագծված են քարտեզի վրա հետագայում փոխակերպվելու անհատական գործողության քայլերի և ավելի լայն գործառնական մանրամասների: Շատ դեպքերում սա կներառի առկա ջանքերի շահարկում և ուժգնացում, այլ ոչ թե պարտադիր նոր գործողությունների ձեռնարկում՝ հաշվի առնելով այն փաստը, որ տեխնիկական հիմքերը լավ դրվել են համատեղ ծրագրի Փուլ I և II էական արդյունքների միջոցով:

Ճանապարհային քարտեզի բոլոր երեք «չափերը» հավասարապես կարևոր են և թափանցիկ: Միասին վերցրած դրանք ապահովում են մինչև 2020 թ. ամբողջական և լիարժեք գործող «Էմերալդ ցանց» ունենալու ուժեղ եռանկյունի՝ ապահովելով իր հետագա կայունությունը: Եվրոպայի վայրի բնության և բնակմիջավայրերի ապագան կախված է սրանից:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ԷՄԵՐԱԼԴ ՑԱՆՑԻ» ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐՈՒՄ ԸՆԴԳՐԿՎԱԾ ԲՆԱԿՄԻՋԱՎԱՅՐԵՐԸ

հհ	Կոդ	Բնակմիջավայրի անվանումը*
1	C1.1	Մշտական օլիգոտրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
2	C1.224	<i>Utricularia vulgaris</i> լողացող գաղութներ
3	C1.225	Համակեցություններ Սալվինիայի գերակայությամբ
4	C1.25	Մեզոֆիտ ջրամբարների ստորջրյա գորգեր
5	C1.32	Էվտրոֆային ջրամբարների ազատ լողացող բուսականություն
6	C1.33	Էվտրոֆային ջրամբարների արմատակալած ստորջրյա բուսականություն
7	C1.3411	Փոքր ջրամբարներում ջրային գորտնուկների համակեցություններ
8	C1.4	Մշտական դիստրոֆ բնական և արհեստական լճեր, լճակներ
9	C2.12	Կոշտ ջրի աղբյուրներ
10	C2.18	Թթվային օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
11	C2.19	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ գետերի և աղբյուրների բուսականություն
12	C2.1A	Գետերի և աղբյուրների մեզոտրոֆ բուսականություն
13	C2.1B	Գետերի և աղբյուրների էվտրոֆ բուսականություն
14	C2.25	Թթվային օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
15	C2.26	Կարբոնատներով հարուստ օլիգոտրոֆ արագ հոսքով ջրերի բուսականություն
16	C2.27	Արագ հոսքով ջրերի մեզոտրոֆ բուսականություն
17	C2.28	Արագ հոսքով ջրերի էվտրոֆ բուսականություն
18	C2.33	Դանդաղ հոսող գետերի մեզոտրոֆ բուսականություն
19	C2.34	Դանդաղ հոսող գետերի էվտրոֆ բուսականություն
20	C3.4	Ցամաքաջրային կամ քարացած ջրամբարների տեսակներով աղքատ ցածրած համակեցություններ
21	C3.51	Եվրո-սիբիրական ցածրած, միամյա ցամաքային ճմակալած համակեցություններ
22	C3.55	Հազվագյուտ բուսականությամբ գետային խճաքարային լեզվակներ
23	C3.62	Առանց բուսականության խճաքարային լեզվակներ
24	D2.3	Անցումային ճահիճներ և ճահճուտներ
25	D4.1	Հարուստ ճահիճներ, այդ թվում՝ էվտրոֆային բարձրախոտային ճահիճներ և կարբոնատային ջրի ժայթքումներ
26	D5.2	Առանց բաց ջրային մակերեսների խոշոր բոշխերի մացառուտներ
27	D6.1	Ցամաքային աղակալված ճահիճներ
28	E1.11	Եվրո-սիբիրական խոտային համակեցություններ քարային փլվածքների վրա
29	E1.2	Բազմամյա կալցիումասեր խոտաբույսային համակեցություններ և տափաստաններ
30	E1.3	Միջերկրածովային չորասեր խոտաբույսային համակեցություններ
31	E1.83	Միջերկրածովային լեռնային <i>Nardus stricta</i> –ի համակեցություններ
32	E2.3	Լեռնային խոտհարքային մարգագետիններ
33	E3.3	Ենթամիջերկրածովյան խոնավ մարգագետիններ
34	E3.4	Թաց և խոնավ էվտրոֆ և մեզոտրոֆ խոտային համակեցություններ
35	E3.5	Խոնավ օլիգոտրոֆ խոտային համակեցություններ

36	E4.3	Ալյան և մերձալյան խոտային համակեցություններ թթու հողերի վրա
37	E4.4	Ալյան և մերձալյան խոտային համակեցություններ կրաքարային սուբստրատների վրա
38	E5.4	Խոնավ բարձրախոտային կամ պտերային անտառի եզրեր կամ մարգագետիններ
39	E5.5	Մերձալյան բարձրախոտերի և պտերների խոնավ մացառուտներ
40	E6.2	Ցամաքային աղակալված տափաստաններ
41	F2.22	Մրտավարդի թփուտներ
42	F3.245	Արևելամիջերկրածովյան լայնատերև թփերի մացառուտներ
43	F3.247	Պոնտո-սարմատական լայնատերև թփերի մացառուտներ
44	F5.13	Գիհու տոմիլյարներ
45	F6.8	Քսերո-հալոֆիտային թփերի մացառուտներ
46	F7	Բարձիկանման փշոտ թփերի մացառուտներ (այդ թում՝ տրագականտային բուսականությունը)
47	F9.1	Ափամերձ թփուտներ
48	F9.3	Հարավային ափամերձ մացառուտներ
49	G1.11	Ափամերձ ուռենու անտառներ
50	G1.22	Կաղնե-հացե-թեղային խառը անտառներ խոշոր գետերի հունների մոտ
51	G1.3	Միջերկրածովյան գետամերձ անտառներ
52	G1.6	Հաճարկուտներ
53	G1.A1	Կաղնե-հացե-բոխային անտառներ Էվտրոֆային և մեզոտրոֆային հողերում
54	G1.A4	Կիրճերի և լանջերի անտառներ
55	G1.A7	Սև և Կասպյան ծովերի տերևաթափ խառը անտառներ
56	G3.4E	Պոնտո-կովկասյան սոճուտներ
57	G3.9	Cupressaceae կամ Taxaceae ընտանիքների ներկայացուցիչների գերակշռությամբ մերկասերմերի անտառներ
58	H1	Քարանձավներ
59	H2.3	Թթվային սիլիցիումային բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
60	H2.4	Կրաքարային կամ ուլտրահիմնական բարեխառն-լեռնային գոտու քարացրոններ
61	H2.5	Թթվային սիլիցիումային տաք լանջերի քարացրոններ
62	H2.6	Կրաքարային կամ ուլտրահիմնական տաք լանջերի քարացրոններ
63	H3.1	Թթվային սիլիցիումային ժայռեր
64	H3.2	Հիմնական կամ ուլտրահիմնական ժայռեր
65	H3.511	Կրաքարային քարքարոտ մակերեսներ

*Բնակմիջավայրերի նկարագրությունը կարելի է գտնել EUNIS համակարգի կայքում կամ Ֆայլուշ Գ.Մ., Ալեքսանյան Ա.Ս. «Հայաստանի բնակմիջավայրերը» աշխատության մեջ (2016):

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ԷՄԵՐԱԼԴ ՑԱՆՑԻ» ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐՈՒՄ ԸՆԴԳՐԿՎԱԾ ԲՈՒՑՍԵՐԻ ԵՎ ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Անոթավոր բույսեր				
հհ	Կոդ	Տեսակ		ՀՀ Կարմիր գիրք
1	1689	<i>Dracocephalum austriacum</i>	Վիշապազլուխ ավատրիական	EN
2	1758	<i>Ligularia sibirica</i>	Լեզվուկ սիբիրյան	-
3	2068	<i>Microcnemum coralloides</i> ssp. <i>anatolicum</i>	Միկրոկնեմում մարգանանման	EN
4	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>	Քաջվարդ նեղատերև	CR
5	2326	<i>Dactylorhiza chuhensis</i>	Դակտիլորիզ չուխինյան	-
6	2333	<i>Steveniella satyrioides</i>	Ստենեիելա սատիրանման	EN
7	4067	<i>Echium russicum</i>	Իծախոտ ռուսաստանյան	-
8	1528	<i>Saxifraga hirculus</i>	Քարբեկ ճահճային	-
Անողնաշար կենդանիներ				
հհ	Կոդ	Տեսակ		ՀՀ Կարմիր գիրք
1	1014	<i>Vertigo angustior</i>	Նեղ խխունջ	CR
2	1016	<i>Vertigo moulinsiana</i> *	Մոլինի խխունջ*	-
3	1042	<i>Leucorrhina pectoralis</i>	Ճահճային ճպուռ	EN
4	1061	<i>Maculinea nausithous</i>	Մթնշաղային կապտաթիթեռ	VU
5	1078 (6199)	<i>Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria</i>	Քարաբիծ արջաթիթեռ	-
6	1087	<i>Rosalia alpina</i>	Ալպիական ռոզալիա	EN
7	1088	<i>Cerambyx cerdo</i>	Կաղնու մեծ երկարաբեղիկ	VU
8	4043	<i>Pseudophilotes bavius</i>	Բավիուս կապտաթիթեռ	-
Ողնաշարավոր կենդանիներ				
Ձկներ				
հհ	Կոդ	Տեսակ		ՀՀ Կարմիր գիրք
1	1130	<i>Aspius aspius</i>	Կարմրաշուրթ հաշամ	VU
2	1143	<i>Barbus capito</i>	Ճանար	-
3	1146	<i>Sabanejewia aurata</i>	Ոսկեգույն ծական	DD
4	5339	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	Դառնուկ	-
Սողուններ				
հհ	Կոդ	Տեսակ		ՀՀ Կարմիր գիրք
1	1219	<i>Testudo graeca</i>	Միջերկրածովային կրիա	VU
2	1220	<i>Emys orbicularis</i>	Ճահճային կրիա	-
3	1222	<i>Mauremys caspica</i>	Կասպիական կրիա	-
Թռչուններ				
հհ	Կոդ	Տեսակ		ՀՀ Կարմիր գիրք
1	A019	<i>Pelecanus onocrotalus</i>	Վարդագույն հավալուսն	VU

2	A020	<i>Pelecanus crispus</i>	Գանգրափետուր հավալուսն	EN
3	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	Մեծ ջրցուլ	-
4	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	Փոքր ջրցուլ	-
5	A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Կվակվա	-
6	A024	<i>Ardeola ralloides</i>	Դեղին տառեղ	-
7	A026	<i>Egretta garzetta</i>	Սպիտակ փոքր տառեղ	-
8	A027	<i>Egretta alba</i>	Սպիտակ մեծ տառեղ	-
9	A029	<i>Ardea purpurea</i>	Շիկակարմիր տառեղ	-
10	A030	<i>Ciconia nigra</i>	Սև արագիլ	VU
11	A031	<i>Ciconia ciconia</i>	Սպիտակ արագիլ	-
12	A032	<i>Plegadis falcinellus</i>	Քաջահավ	VU
13	A034	<i>Platalea leucorodia</i>	Տարգալակտուց	EN
14	A035	<i>Phoenicopterus ruber</i>	Սովորական ֆլամինգո	DD
15	A037	<i>Cygnus bewickii</i>	Փոքր կարապ	VU
16	A038	<i>Cygnus cygnus</i>	Ճշան կարապ	VU
17	A042	<i>Anser erythropus</i>	Ծվվան սագ	VU
18	A057	<i>Marmaronetta angustirostris</i>	Մարմարյա մրտիմն	EN
19	A060	<i>Aythya nyroca</i>	Սպիտակաաչք սուզաբաղ	VU
20	A068	<i>Mergus albellus</i>	Լուսոկ	-
21	A071	<i>Oxyura leucocephala</i>	Սպիտակագլուխ բաղ	EN
22	A072	<i>Pernis apivorus</i>	Կրետակեր	-
23	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Սպիտակապոչ արծիվ	EN
24	A076	<i>Gypaetus barbatus</i>	Գառնանգղ	VU
25	A077	<i>Neophron percnopterus</i>	Գիշանգղ	EN
26	A078	<i>Gyps fulvus</i>	Սպիտակագլուխ անգղ	VU
27	A079	<i>Aegypius monachus</i>	Սև անգղ	EN
28	A080	<i>Circus gallicus</i>	Օձակեր արծիվ	VU
29	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	Ճահճային մկնաճուռակ	-
30	A082	<i>Circus cyaneus</i>	Դաշտային մկնաճուռակ	-
31	A083	<i>Circus macrourus</i>	Տափաստանային մկնաճուռակ	EN
32	A084	<i>Circus pygargus</i>	Մարգագետնային մկնաճուռակ	VU
33	A089	<i>Aquila pomarina</i>	Փոքր ենթաարծիվ	VU
34	A090	<i>Aquila clanga</i>	Մեծ ենթաարծիվ	VU
35	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	Քարարծիվ	VU
36	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	Գաճաճ արծիվ	VU
37	A094	<i>Pandion haliaetus</i>	Զրարծիվ	VU
38	A095	<i>Falco naumanni</i>	Տափաստանային հողմավար բազե	VU
39	A097	<i>Falco vespertinus</i>	Կարմրաոտ բազե	VU
40	A098	<i>Falco columbarius</i>	Աղավնաբազե	DD
41	A101	<i>Falco biarmicus</i>	Միջերկրածովյան բազե	DD
42	A103	<i>Falco peregrinus</i>	Սապսան	VU
43	A119	<i>Porzana porzana</i>	Մեծ ճահճահովվիկ	-
44	A120	<i>Porzana parva</i>	Եվրոպական ճահճահովվիկ	-
45	A121	<i>Porzana pusilla</i>	Գաճաճ ճահճահովվիկ	-
46	A122	<i>Crex crex</i>	Մարգահավ	VU

47	A124	Porphyrio porphyrio	Մուլթանական հավ	DD
48	A127	Grus grus	Մոխրագույն կռունկ	EN
49	A128	Tetrax tetrax	Փոքր արոս	VU
50	A129	Otis tarda	Մեծ արոս	VU
51	A131	Himantopus himantopus	Ոտնացուպիկ	VU
52	A132	Recurvirostra avosetta	Բզակտուց	VU
53	A133	Burhinus oedicnemus	Ավդոտկա	-
54	A135	Glareola pratincola	Տափաստանային ծիծառակտցար	VU
55	A138	Charadrius alexandrinus	Ծովային քարադր	VU
56	A139	Charadrius morinellus	Պինդիրա	-
57	A140	Pluvialis apricaria	Ոսկեփայլ քարադր	-
58	A151	Philomachus pugnax	Կովակտցար	-
59	A154	Gallinago media	Կրկնակտցար	VU
60	A157	Limosa lapponica	Փոքր իլիկակտցար	-
61	A166	Tringa glareola	Ֆիֆի	-
62	A167	Xenus cinereus	Թերեքի կտցար	-
63	A170	Phalaropus lobatus	Կլորաքիթ լողակտցար	-
64	A176	Larus melanocephalus	Սևազլուխ որոր	-
65	A177	Larus minutus	Փոքր որոր	-
66	A180	Larus genei	Ծովային աղավանդոր	-
67	A189	Gelochelidon nilotica	Որորակտուց ջրածիծառ	VU
68	A190	Sterna caspia	Կասպիական ծովածիծառ	-
69	A193	Sterna hirundo	Գետային ջրածիծառ	-
70	A195	Sterna albifrons	Փոքր ջրածիծառ	VU
71	A196	Chlidonias hybridus	Սպիտակաայտ ջրածիծառ	VU
72	A197	Chlidonias niger	Սև ջրածիծառ	-
73	A198	Chlidonias leucopterus	Սպիտակաթև ջրածիծառ	-
74	A215	Bubo bubo	Բվեճ	VU
75	A222	Asio flammeus	Ճահճային բու	-
76	A223	Aegolius funereus	Թավշատո բու	VU
77	A224	Caprimulgus europaeus	Այծկիթ	-
78	A229	Alcedo atthis	Երկնագույն ալկիոն	-
79	A231	Coracias garrulus	Ներկարար	VU
80	A236	Dryocopus martius	Սև փայտփոր	VU
81	A238	Dendrocopos medius	Միջին փայտփոր	-
82	A242	Melonocorypha calandra	Տափաստանային արտույտ	-
83	A243	Calandrella brachydactyla	Փոքր արտույտ	-
84	A246	Lullula arborea	Անտառային արտույտ	-
85	A255	Anthus campestris	Դաշտային ձիաթռչնակ	-
86	A272	Luscinia svesica	Կապտափող սոխակ	-
87	A293	Acrocephalus melanopogon	Նրբակտուց եղեգնաթռչնակ	-
88	A307	Sylvia nisoria	Ճուռականման շահրիկ	-
89	A320	Ficedula parva	Փոքր ճանճորս	-
90	A338	Lanius collurio	Ժուլան	-
91	A339	Lanius minor	Սևաճակատ շամփրուկ	-

92	A346	<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>	Կարմրակտուց ճայ	-
93	A379	<i>Emberiza hortulana</i>	Մյգու դրախտապան	-
94	A393	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	Փոքր ձկնկուլ	VU
95	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	Կարմիր բաղ	VU
96	A402	<i>Accipiter brevipes</i>	Եվրոպական ճնճղաճուռակ	VU
97	A403	<i>Buteo rufinus</i>	Տափաստանային ճուռակ	-
98	A404	<i>Aquila heliaca</i>	Գերեզմանաարծիվ	VU
99	A417	<i>Charadrius asiaticus</i>	Կասպիական քարադր	-
100	A418	<i>Hoplopterus spinosus</i>	Բոխկաթն կիվիվ	-
101	A420	<i>Pterocles orientalis</i>	Սևափոր դռլոն	VU
102	A429	<i>Dendrocopus syriacus</i>	Սիրիական փայտփոր	-
103	A442	<i>Ficedula semitorquata</i>	Կիսասպիտակավիզ ճանճոս	DD
104	A452	<i>Bucanetes githagineus</i>	Անապատային խածկտիկ	DD
105	A509	<i>Aquila nipalensis</i>	Տափաստանային արծիվ	VU
106	A511	<i>Falco cherrug</i>	Բալոբան	EN
107	A515	<i>Glareola nordmanni</i>	Տափաստանային ծիծառակտցար	VU
108	A516	<i>Charadrius lesshenaultii</i>	Հաստակտուց քարադր	EN
109	A533	<i>Oenanthe pleschanka</i>	Սևաթիկունք քարաթռչնակ	-
Կաթնասուններ				
hh	Կոդ	Տեսակ		ՀՀ Կարմիր գիրք
1	1302	<i>Rhinolophus mehelyi</i>	Մեհելիի պայտաքիթ	VU
2	1303	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Փոքր պայտաքիթ	-
3	1304	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Մեծ պայտաքիթ	-
4	1305	<i>Rhinolophus euryale</i>	Հարավային պայտաքիթ	NT
5	1306	<i>Rhinolophus blasii</i>	Բլազիուսի պայտաքիթ	EN
6	1307	<i>Myotis blythii</i>	Սրականջ գիշերաչղջիկ	-
7	1310	<i>Miniopterus schreibersii</i>	Սովորական երկարաթև	VU
8	1321	<i>Myotis emarginatus</i>	Եռագույն գիշերաչղջիկ	-
9	1323	<i>Myotis bechsteinii</i>	Բեխտեյնի գիշերաչղջիկ	VU
10	1352	<i>Canis lupus</i>	Գորշ գայլ	-
11	1354	<i>Ursus arctos</i>	Գորշ արջ	VU
12	1355	<i>Lutra lutra</i>	Ջրասամույր	EN
13	1361	<i>Lynx lynx</i>	Լուսան	-
14	1372	<i>Capra aegagrus</i>	Բեզոարյան այծ	VU
15	2023	<i>Panthera pardus</i>	Ընձառյուծ	CR
16	2635	<i>Vormela peregusna</i>	Խայտաքիս	VU

* Հայաստանից հայտնի է Վանաձորի և Մեղրիի մոտակայքերից, Ժամանակակից տվյալները բացակայում են: Կարիք կա հետագա հետազոտությունների տեսակի ներկա ապրելավայրերի հայտնաբերման և «Էմերալդ» ցանցի մեջ ընդգրկման համար:

Նշումներ

Նշումներ

**ԵՎՐԱԽՈՐՀՐԴԻ «ԵՎՐՈՊԱՅԻ ՎԱՅՐԻ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԲՆԱԿԱՆ ՄԻՋՎԱՅՐԻ
ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» (ԲԵՌՆ 1979 Թ.) ԿՈՆՎԵՆՅՈՒՄ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ «ԷՄԵՐԱԼԳ ՑԱՆՑԸ»

Երևան – 2016

Ծրագրի ազգային տնօրեն
Գ. Ներսիսյան

Աշխատության խմբագիր
Ս. Բալոյան

Ծրագրի ազգային թիմի փորձագետներ
Գ. Ֆայվուշ
Ս. Առաքելյան
Կ. Աղաբաբյան
Ա. Ալեքսանյան
Ա. Ասլանյան
Ա. Ղազարյան
Ս. Հովհաննիսյան
Ս. Քալաշյան
Ս. Նահապետյան

Համակարգչային ձեռավորումը՝
Լորա ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆԻ

Չափսը՝ 70X100, 1/16: Ծավալը՝ 9 տպ. մամուլ (որից՝ 1 մամուլ կավճապատ ներդիր):
Թուղթը և տպագրությունը՝ օֆսեթ: Տպաքանակը՝ 100 օրինակ:

Տպագրվել է «Վան Արյան» հրատարակչատան տպարանում: